

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS TEORIJOS IR PEDAGOGIKOS KATEDRA

VIRGINIJUS BARTUŠIS

Muzikos pedagogikos
magistrantūros studentas

**LIETUVOS PUČIAMŲJŲ ORKESTRŲ RAIDOS
TENDENCIJOS VAKARŲ ŠALIŲ PATIRTIES
KONTEKSTE**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinis vadovas
doc. dr. Rytis Urniežius

Šiauliai, 2007

SANTRAUKA

LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ RAIDOS TENDENCIJOS VAKARŲ ŠALIŲ PATIRTIES KONTEKSTE

Virginijus Bartušis

Darbe nagrinėjama Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių, repertuaro bei veiklos pobūdžio pokyčiai pastaraisiais metais. Orkestrų formavimo specifiką bei veiklos ypatumus Lietuvoje pradėjus artinti prie vakarietiškujų standartų, šioje srityje pasiekta reikšmingos pažangos. Naujovių įdiegimas į šią šiuolaikinę praktiką reikalauja teorinės pučiamųjų orkestrų raidos bei šiuolaikinės situacijos analizės. Tai pagrindžia darbe nagrinėjamos temos aktualumą.

Tyrimo objektas – Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių, repertuaro, veiklos pobūdžio pokyčiai Vakarų šalių įtakos kontekste.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Lietuvos pučiamųjų orkestrų veiklos ypatumus perimant Vakarų šalių praktiką ir tradicijas.

Pirmajame darbo skyriuje pateikiamos svarbiausios europinės tradicijos pučiamųjų orkestrų raidos kryptys. Antrajame skyriuje analizuojami pučiamųjų orkestrų veiklos įvairiose šalyse ypatumai per pastarąjį šimtmetį, siekiant įvertinti atitinkamus Lietuvos pučiamųjų orkestrų bruožus šiame kontekste. Trečiajame, ketvirtajame ir penktajame skyriuose pateikiami ir interpretuojami duomenys apie pastarųjų metų Lietuvos pučiamųjų orkestrų būklę ir jos raidos tendencijas: pateikiama bendra orkestrų būklės apžvalga, remiantis tyrimo duomenimis analizuojamos Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtys, nagrinėjami jų repertuaro bei veiklos pobūdžio aspektai.

Išnagrinėjus Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių tyrimo rezultatus galima teigti, kad šiuo metu Lietuvos pučiamųjų orkestrai yra pusiau kelėje tarp ankstesniųjų ir naujųjų tradicijų – akivaizdus yra siekimas orkestrų sudėtis priartinti prie vakarietiškujų modelių, nors dar kai kur pastebimas ir senesnių standartų laikymasis. Orkestrų sudėčių pokyčiai pastaraisiais metais yra pakankamai reikšmingi ir iš esmės progresyvūs, palapsniui perimami Vakarų šalių sudėčių formavimo kriterijai. Akivaizdus yra ir orkestrų repertuaro atnaujinimas bei įvairinimas – siekiama efektyviai panaudoti turtingą Vakarų šalių repertuarą, o kita vertus skatinti tautinio repertuaro kūrimą. Nors pučiamųjų orkestrų veikla sutinka nemažai kliūčių, o jų pertvarka tik išsibėgėja, tačiau galima teigti, kad šis procesas vyksta teigiama linkme, o pučiamųjų orkestrų veikla Lietuvoje yra perspektyvi.

SUMMARY

THE MAIN TRENDS OF LITHUANIAN WIND BANDS EVOLUTION IN THE CONTEXT OF THE WESTERN COUNTRIES EXPERIENCE

Virginijus Bartušis

In this master's work changes in Lithuanian wind bands structure, repertory and fields of activity are investigated. In Lithuania the formation of wind bands instrumental structure and the peculiarities of activity recently have begun to approach to the Western standards. The significant progress has been achieved in this field. The introduction of innovations in the contemporary practice demands theoretical analysis of evolution of the wind bands contemporary conditions and directions of their development. That should be considered as a relevant subject for the investigation.

The subject of research: the changes of Lithuanian wind bands instrumental structure, repertory and forms of activity under the influence of the Western countries.

The aim of the research was to investigate the peculiarities of Lithuanian wind bands movement adopting the Western practice and traditions.

In the first chapter of the work the main directions of wind bands evolution are presented. In the second chapter the peculiarities of wind bands in different countries during the latter century are analyzed, comparing them with specificity of Lithuanian wind bands in the same period. In the third, fourth and fifth chapters data based on the author's research about Lithuanian wind bands situation and trends of their development in recent years are presented and analyzed: the general survey of their contemporary situation, instrumental structure, different aspects of the repertory and fields of activity.

The results of wind bands instrumental structure analysis reveal that at present Lithuanian wind bands are in the middle of the way between old and new traditions. It is obvious that the most wind bands directors seek for the possibilities to approach their bands to the Western patterns, although in some fields the loyalty to the older standards can be observed. The changes of the bands instrumental constitution in recent years are rather important and generally progressive, they gradually accept the criteria of the Western countries. The renewing and enriching of the repertory is also obvious. Lithuanians make attempts to use rich Western repertory and simultaneously encourage composers to write pieces that could form the main body of national repertory in the future. Though the wind bands development meet with obstacles and their reconstruction is still in its run-up, nevertheless it can be stated that their development proceeds in a proper direction and the perspectives of the wind bands in Lithuania are favourable.

TURINYS

IVADAS	5
1. EUROPINĖS TRADICIJOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRO RAIDA IKI 1900 METŲ	9
1.1. Pučiamųjų orkestrai iki Didžiosios prancūzų revoliucijos.....	9
1.2. Pučiamųjų orkestrai XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje	11
1.3. Pučiamųjų orkestrai XIX a.	12
2. XX AMŽIUS – NAUJA PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ ISTORIJOS EPOCHA	14
2.1. Pučiamųjų orkestrų sudėčių ypatumai	14
2.2. Pučiamųjų orkestrų repertuaro struktūra ir veiklos kryptys.....	23
3. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ VEIKLOS YPATUMAI XX A. PABAIGOJE – XXI A. PRADŽIOJE.....	30
4. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ SUDĖČIŲ TYRIMAS.....	35
4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga.....	35
4.2. Tyrimo analizė ir rezultatai.....	36
4.3. Tyrimo apibendrinimas.....	47
5. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ BŪKLĖ, POKYČIAI IR ATEITIES PERSPEKTYVOS.....	48
5.1. Tyrimo organizavimas ir eiga.....	48
5.2. Tyrimo analizė ir rezultatai.....	48
5.3. Tyrimo apibendrinimas.....	55
IŠVADOS	56
LITERATŪRA	59
PRIEDAI	62
1. priedas.....	62
2. priedas.....	63

ĮVADAS

Temos aktualumas.

Vienas svarbiausių praėjusio XX amžiaus pučiamųjų orkestrų raidos pasiekimų yra tas, kad pučiamųjų orkestras tapo aukštos meninės vertės akademinę muziką atliekančiu kolektyvu. Per pastaruosius penkiolika metų, minėtų orkestrų formavimo specifiką ir veiklos ypatumus Lietuvoje pradėjus artinti prie vakarietiškujų standartų, šioje srityje pasiekta reikšmingų kiekybinių ir kokybinių pokyčių. Lietuva daugelį metų dėl geopolitinių priežasčių buvo susijusi su žlugusios Sovietų sąjungos kultūrinėmis tradicijomis. Šiuo metu stebimas aktyvus siekis perimti vakarietiškas menines idėjas. Pučiamųjų instrumentų orkestrų veikla kaip tik ir yra viena iš tų muzikos sričių, kurios akivaizdžiai orientuojasi į Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų veiklos ir muzikavimo tradicijas. Tai rodo intensyvūs Lietuvos pučiamųjų orkestrų instrumentinių sudėčių formavimo bei repertuaro pokyčiai, kuriuos neabejotinai veikia bendradarbiavimas su Vakarų šalių kolektyvais.

Po nepriklausomybės atkūrimo pučiamųjų orkestrai išgyveno sunkų laikotarpį. Dauguma orkestrų pradėjo nykti dar iki nepriklausomybės paskelbimo. Neabejotina, kad procesą sąlygojo bendras sovietmečio sistemos griuvimas. Nors pučiamųjų orkestrai buvo suburti ne tik mokymo ir kultūros įstaigose, bet ir didesnėse įmonėse, gamyklose, net kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose, tačiau didžioji dalis jų buvo daugiau ideologinių švenčių dekoravimo priemone, o ne meno kolektyvais.

Vakarų Europos ir kitų išsivysčiusių pasaulio šalių pučiamųjų orkestrų patirtis jau daugelį metų yra kitokio pobūdžio. Pučiamųjų orkestrai šiuose kraštuose yra labai populiarūs – daugumoje šalių net mažesnių miestelių bendruomenių, vidurinio ar aukštojo mokslo įstaigų, įmonių ar didesnių organizacijų orkestrai, rengia koncertines klasikinės, bažnytinės muzikos programas, dalyvauja konkursuose festivaliuose, bažnytiniuose renginiuose. Taigi pučiamųjų orkestrai yra aktyvus, neatsiejamas nuo bendrojo šių šalių muzikinės kultūros konteksto reiškinys.

Tik prieš keletą metų pučiamųjų orkestrų muzikavimo tradicijos pradėjo atgimti ir Lietuvoje. Vienas iš svarbesnių skatinamųjų veiksnių buvo pasirengimo 2003 metų Pasaulio lietuvių dainų šventei poreikis. Muzikavimo lygį skatino pradėti rengti pučiamųjų orkestrų čempionatai, tradiciniai bei naujai organizuojami festivaliai, konkursai bei tarptautiniai projektai užsienyje. Orkestrai ėmė kurtis net kaimo vietovėse. Ypač didelę įtaką šiam procesui padarė tarptautinis patyrimas ir praktika. Aktyvėjanti koncertinė veikla, taip pat dažni vietiniai, respublikiniai, tarptautiniai renginiai, festivaliai, sąskrydžiai, apžiūros, konkursai, įvairios

šventės verčia ir skatina orkestrus nuolat ruošti naują, kaskart vis sudėtingesnę, turiningesnę muzikinį repertuarą, siekti vis aukštesnio meninio lygio.

Svarbus pučiamųjų orkestro bruožas yra tas, kad greta aukštos kvalifikacijos profesionalių kolektyvų pasaulyje egzistuoja daugybė įvairių žemesnio profesinio lygio bei mėgėjų orkestrų (moksleivių, studentų, bendruomenių, įmonių ir pan.). Tačiau šiuo metu pasaulinis orkestrų lygis yra taip pakilęs, kad iš pučiamųjų orkestro muzikanto (net ir mėgėjo), kuris pretenduoja į visavertį dalyvavimą pasauliniame pučiamųjų orkestrų judėjime, reikalaujama aukštos garso, frazavimo kultūros, geros klausos, bendrosios muzikinės erudicijos, išlavinto skonio ir t.t. Kad Lietuvos mėgėjų orkestro muzikantų meistriškumas atitiktų šiuos kokybinius reikalavimus, šiuolaikinio orkestrinio muzikavimo lygio poreikius, reiktų iš esmės keisti ir pačių muzikantų rengimo, jų mokymo groti sistemą, atsisakyti kai kurių iki šiol gyvuojančių pasenusių mėgėjiško mokymo „tradicijų“ ir pradėti muzikantus rengti pažangesniais bei efektyvesniais mokymo metodais, taip pat dėmesingiau rinkti repertuarą ir nustatyti kolektyvo veiklos ribas. Todėl orientavimąsi į geriausias Vakarų pučiamųjų orkestrų tradicijas ir pasiekimus reiktų laikyti ypač sveikintina ir perspektyvia tendencija.

Vienas iš problemišku pasirinktosios temos tyrinėjimo aspektų – literatūros trūkumas. Lietuvių kalba pučiamųjų orkestro klausimais literatūros yra itin negausu: tai daugiausiai gana seniai išleistos mokymo, metodinės priemonės orkestrų vadovams ar muzikos mokymo institucijų studentams bei moksleiviams (Žilius, 1956; Urniežius, 1988, 1992; Brazauskas, 1985, 1991). Mokslinių publikacijų, muzikologinių tyrinėjimų buvo publikuota tik pastaraisiais metais. Tai kai kurios disertacijos, straipsniai mokslo žurnaluose (Urnėžius, 2004, 2005^a). Kiek daugiau galima rasti publikacijų periodinėje spaudoje, tačiau jose dažniausiai aprašoma konkretaus kolektyvo veikla, gastrolės ir pan., neliečiant (ir tai suprantama) fundamentalių ir problemišku klausimų.

Iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo daugiausiai literatūros buvo galima rasti rusų kalba. Nors rusiški veikalai taip pat daugiausiai buvo mokymo priemonių pobūdžio, bet buvo pakankamai išsamūs ir teikė daug įvairiapusės informacijos. Tiesa, šių leidinių turinys rėmėsi rusiška (toliau ji bus vadinama *rytietiška*) tradicija, kuri didele dalimi įtakojo ir Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtis, repertuaro formavimą, instrumentavimo principus ir kt., o vakarietiškoji patirtis juose beveik neatsispindėjo. Nemažai buvo leidžiama ir veikalų, pagrįstų moksliniais tyrinėjimais (Свечков, 1977; Усов, 1980; Левин, 1983), tiesa, dauguma jų autorių neapsiribojo pučiamųjų orkestrais, bet nagrinėjo platesnes pučiamųjų instrumentų istorijos, meninės raiškos bei kitas sritis.

Apie Vakaruose dominuojančias ir – tai siekiama atskleisti šiame darbe – labai stipriai įtakojančias Lietuvos pučiamųjų orkestrų veiklą pastaruoju metu, daugiausiai literatūros galima

rasti anglų kalba. Tiesa, Lietuvos bibliotekose tokio pobūdžio leidinių trūksta, tačiau šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia žymiai praplėsti šaltinių ieškojimo galimybes. Šiame darbe vadovautasi fundamentaliais šaltiniais, atskleidžiančiais pučiamųjų orkestrų *vakarietiškosios* (taip ji toliau darbe bus vadinama) tradicijos esmę (Bly, Hunsberger, Mitchell, 1994; Battisti, 1995). Tačiau daugiausiai informacijos apie pučiamųjų orkestrus anglų kalba galima rasti interneto šaltiniuose (Berz, 1997; Dahle, 2003; Jansson, 2001; Laitinen, 2005 kt.). Angliškuosiuose šaltiniuose aptinkama naujausia pučiamųjų orkestrų srities terminija, sudėčių klasifikacija. Be to, šios srities lyderiais ilgą laiką buvo ir tebėra angliškai kalbančios šalys (pirmiausiai JAV), taigi anglų kalba, galima sakyti, visame pasaulyje yra tapusi pučiamųjų orkestrų „atributine“ kalba (panašiai kaip kad italų kalba nuo seniausių laikų buvo laikoma muzikinės terminologijos apskritai kalba).

Todėl galima teigti, kad rytietiškąją tradiciją reprezentuojanti literatūra rusų kalba ir naujas tendencijas atspindintys angliškieji šaltiniai leidžia palyginti šių dviejų tradicijų specifiką. Tai labai svarbu, nes Lietuvos pučiamųjų orkestrai, kaip jau minėta, pastaraisiais metais ėmė gana ryžtingai orientotis į vakarietiškąją patirtį, ir toks palyginimas, atskleidžiantis raidos tendencijų visumą šiame pereinamajame laikotarpyje yra būtinas.

Konstatuotina, kad šiuo metu Lietuvos pučiamųjų orkestrai yra pereinamoje nuo rytietiškosios prie vakarietiškosios tradicijos stadijoje, todėl itin **aktualu** yra ištirti šių tradicijų ypatumus ir išskirti svarbiausias šio proceso tendencijas. Galima numanyti, kad dabartiniai Lietuvos pučiamųjų orkestro dirigentai bei instrumentuotojai yra pakankamai gerai susipažinę su senosiomis tradicijomis, tačiau šiuo metu įsibėgėjantis naujovių įdiegimas į šiandieninę praktiką turėtų remtis ne tik praktine veikla, bet ir teorine pučiamųjų orkestrų raidos bei šiandieninės situacijos analize.

Tyrimo objektas – Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių, repertuaro, veiklos pobūdžio pokyčiai Vakarų šalių įtakos kontekste.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Lietuvos pučiamųjų orkestrų veiklos ypatumus perimant Vakarų šalių praktiką ir tradicijas.

Hipotetinė prielaida.

Lietuvos pučiamųjų orkestrų perėjimas prie Vakarietiško pučiamųjų orkestrų modelio orientuoja į aukštos meninės vertės repertuarą bei jo atlikimo kultūrą, aktyvų pučiamųjų orkestrų kiekybinį ir kokybinį augimą, sudėčių kaitą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti pučiamųjų orkestrų istorinės raidos bruožus.
2. Išnagrinėti ir palyginti pučiamųjų orkestrų specifiką įvairiose šalyse XX a. – XXI a. pradžioje.
3. Nustatyti svarbiausias Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių, raidos ir veiklos tendencijas įtakojant Vakarų tradicijai pastaraisiais metais.

Tyrimo metodai:

- istorinė analizė;
- šaltinių turinio analizė;
- lyginamoji analizė;
- orkestrų vadovų apklausa;
- struktūrizuotas interviu.

Darbo struktūra.

Įvade pagrindžiamas temos aktualumas, pateikiamas tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai, iškeliami hipotetinė prielaida, nurodomi tyrimo metodai. **Pirmajame skyriuje** pateikiamos svarbiausios europinės tradicijos pučiamųjų orkestrų raidos kryptys. **Antrajame skyriuje** analizuojami pučiamųjų orkestrų įvairiose šalyse pastarąjį šimtmetį (Vakarų Europos kraštuose, JAV, Rusijoje) ypatumai (sudėčių specifiką, repertuaro struktūra, veiklos ypatumai), siekiant įvertinti atitinkamus Lietuvos pučiamųjų orkestrų bruožus šiame kontekste. Šis skyrius yra svarbiausias istorinės analizės akcentas, nes XX a., o ypač jo antroji pusė – tai tarsi pučiamųjų orkestrų „Naujieji amžiai“, suklestėjimo laikotarpis, itin dinamiškas ir betarpiškai susijęs su dabartimi tiek užsienio šalyse, tiek ir Lietuvoje. **Trečiajame skyriuje** pateikiami ir interpretuojami duomenys apie pastarųjų 7 metų Lietuvos pučiamųjų orkestrų būklę ir jos raidos tendencijas. **Ketvirtajame ir penktajame skyriuose** pateikiami ir interpretuojami duomenys apie pastarųjų metų Lietuvos pučiamųjų orkestrų būklę ir jos raidos tendencijas, remiantis tyrimo duomenimis analizuojamos Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtys, nagrinėjami jų repertuaro bei veiklos pobūdžio aspektai. Darbo pabaigoje pateikiamos **išvados, literatūros sąrašas ir priedai.**

Pranešimas mokslinėje konferencijoje magistro darbo tema:

Respublikinė studentų mokslinė konferencija „Menas ir meninis ugdymas“. Pranešimo tema: „Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių raidos tendencijos“. Šiaulių universitetas, 2007–05–09.

1. EUROPINĖS TRADICIJOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRO RAIDA IKI 1900 METŲ

1.1. Pučiamųjų orkestrai iki Didžiosios prancūzų revoliucijos

Įvairaus dydžio ir sudėties pučiamųjų instrumentų grupės pradėjo formuotis labai seniai. Visų epochų muzikinėje kultūroje jos atliko reikšmingą vaidmenį. Teigiama, kad pirmąjį muzikantų kolektyvą, kuris jau buvo panašus į šiuolaikinį pučiamųjų orkestrą, savo rūmuose turėjo Anglijos karalius Henrikas VIII (1509–1547). (Urnėžius, 1992). Tuo metu rūmų pučiamųjų orkestrai daugiausiai buvo naudojami švenčių iškilimams ir karališkose puotose. Henriko VIII orkestre buvo apie 34 muzikantus, kiek mažesnis buvo karalienės Elžbietos I orkestras – 10 trimitų, 6 trombonai, 6 mušamieji ir keletas kitų instrumentų. Renesanso laikotarpiu pučiamųjų orkestrus sudarydavo labai įvairūs instrumentai – didelė dalis jų šiuo metu yra jau išnykę (kornetai-cinkai, šaumai) ar nevertojami pučiamųjų orkestruose (išilginės fleitos). Kita vertus, pavyzdžiui, trombonai (ankstesniais amžiais vadinami sakbutais) pučiamųjų orkestruose buvo pradėti vartoti labai anksti, o jų konstrukcija nuo XV a. iki šių dienų labai nedaug tepakito. Gana didelė buvo ir sudėčių įvairovė. Pučiamųjų orkestrus sudarydavo kelios įvairių šeimų instrumentų (varinių, fleitinių, liežuvėlinių) grupės, o kartais būdavo apsiribojama tik trimitais ir timpanais. Būdinga tai, kad XVII a. skirtingos instrumentų šeimos buvo traktuojamos tarsi atskiri nedideli orkestrai vieno pučiamųjų orkestro visumos ribose (The Wind Band, 2003).

Kariniai orkestrai pradėjo formuotis Prancūzijos armijoje karaliaus Liudviko XIV (1643–1715) laikais. Būtent tuo metu pradėta kurti muziką pučiamųjų orkestrams ir ją užrašinėti. Iki XVII a. tokio pobūdžio kūriniai paprastai būdavo perduodami iš vieno muzikanto kitam ir išmokstami iš klausos. (Kopstein, 2005). Manoma, kad Liudviko XIV dvaro kompozitorius J.B.Lully buvo vienas pirmųjų kompozitorių, ėmusių rašyti maršus pučiamųjų orkestrui (The Wind Band, 2003).

Yra žinoma, kad didelės sudėties orkestrai veikė ir Lietuvos didžiosios kunigaikštystės aristokratų rūmuose ir dvaruose. „Lietuvos didieji kunigaikščiai ir Lenkijos karaliai Žygimantas Senasis bei Žygimantas Augustas <...> išlaikė puikaus meninio lygio kapelą, kurią sudarė dainininkai, trimitininkai, liutnininkai, arfininkai ir kiti atlikėjai“ (Valantinienė, 1998). Baroko laikotarpiu „Mėgdžiodami Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvaro tradicijas, didikai steigė savus orkestrus ir trupes. XVIII a. rūmų kapelomis garsėjo Oginskiai, Radvilos, Sapiegos, J. Tiškevičius“ (Valantinienė, 1998).

Taigi galima teigti, kad XVII amžiuje: a) susiformavo karališkųjų dvarų orkestrai, b) egzistavo ir civiliniai pučiamųjų orkestrai, atlikę daugiausiai pramogines funkcijas, ir kariniai, skirti kariniam ceremonialui, c) kaip ir ankstesniais amžiais, pučiamųjų orkestrų sudėtys nebuvo stabilios ir standartizuotos, d) nors ir negausiai, bet pradėti kurti kūriniai pučiamųjų orkestrams.

XVIII amžiaus viduryje ypač svarbus buvo klarneto įtraukimas į pučiamųjų orkestro sudėtį. Šis instrumentas pučiamųjų orkestre įsitvirtino 1760-1770 m. Klarneto vaidmuo pučiamųjų orkestre iki šiol kartais prilyginama smuikų vaidmeniui simfoniniame orkestre. Jo dinaminės galimybės, garso niuansai, platus diapazonas (ypač naudojant kelis šeimos instrumentus – mažąjį, altinį, bosinį klarnetus) beveik iš karto padarė klarnetą vos ne svarbiausiu instrumentu. Todėl sumažėjo obojų vaidmuo – jie buvo tarsi nustumti į antrąjį planą. Laikui bėgant pučiamųjų orkestruose imta naudoti valtornas ir fagotus (Kopstein, 2005).

Pučiamųjų orkestrų sudėčių nestabilumas ir įvairovė buvo būdingas šio kolektyvo bruožas visais laikais. Prūsijos karalius Fridrichas didysis 1763 m. nurodė formuoti karinius orkestrus pagal vieną sudėties tipą, kuris turėjo didelės reikšmės vėlesnių amžių orkestrų raidai. Prūsijos orkestrus tuo metu sudarė 2 obojai, 2 klarnetai, 2 valtornos, 2 fagotai. Neilgai trukus prie šios sudėties prisijungė fleita, 1-2 trimitai, kartais buvo naudojamas kontrafagotas. Toks pučiamųjų oktetas (2 obojai, 2 klarnetai, 2 valtornos, 2 fagotai) ar šiek tiek kitokie jo variantai paplito ir kitose šalyse, pirmiausiai Didžiojoje Britanijoje, o iš jos pateko už Atlanto ir buvo naudojamas Britanijos kolonijose Amerikoje bei vėliau nepriklausomose JAV. Itin svarbu tai, kad panašios sudėties kolektyvai buvo naudojami ne tik armijos reikmėms, bet dažnai atlikdavo lengvo pobūdžio koncertinę muziką. Pučiamųjų oktetams nemažai kūrinių parašė J. Haydnas, W. A. Mozartas, ir net L. Beethoveno kūryboje galima sutikti kūrinių tokioms ar panašioms sudėtimis. Tiesa, tokia muzika (vadinama *Harmoni music*) buvo nesudėtinga ir dažniausiai pramoginio pobūdžio. Tačiau vien jos kūrimo faktas rodo, kad pučiamųjų instrumentų kolektyvų raiškos galimybės pritraukė ryškiausių to meto kompozitorių dėmesį (The Wind Band, 2003).

Taigi XVIII a. pučiamųjų orkestrai a) funkcionavo pirmiausiai kaip karinės ir civilinės pramoginės muzikos atlikėjai, b) nors kai kuriose šalyse (Prūsija) bandyta jų sudėtis unifikuoti, tačiau vis dėlto jos liko itin nevienodos, c) lyginant su ankstesniu laikotarpiu, orkestrų repertuaras greta tradicinių ceremonialo kūrinių pasipildė įdomesnėmis ir aukštesnio meninio lygio akademinėmis kompozicijomis.

1.2. Pučiamųjų orkestrai XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje

Šiuolaikinio didžiojo pučiamųjų orkestro šaknys yra XVIII amžiuje. Ypatingai reikšminga buvo šio amžiaus pabaiga – Didžiosios prancūzų revoliucijos laikotarpis. Tuo metu vyko ir kiekybiniai, ir kokybiniai pokyčiai visoje pučiamųjų instrumentų muzikoje. Didžioji prancūzų revoliucija (1789–1794) tapo itin svarbiu laikotarpiu pučiamųjų orkestro istorijoje. Šis svarbus istorinis įvykis „pagimdė stilių, neturėjusių analogų muzikinės kultūros istorijoje. Muzika tapo panaši į oratoriaus kalbą, prisotinta maršo ritmų, fanfarinių melodijų, ryškių dinaminių kontrastų" (Левин, 1983). Šalia didingų chorų buvo naudojami ir didelės sudėties instrumentiniai ansambliai. Ypač populiarūs tuomet tapo pučiamųjų orkestrai: grojant lauke didelei žmonių miniai varinių pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų dėka šie kolektyvai buvo neabejotinai pranašesni už visus kitus. Tokiems orkestrams atsivėrė visiškai naujos muzikinės veiklos perspektyva, didele dalimi nulėmusi tolimesnį pučiamųjų instrumentų bei jų kolektyvų vystymosi ir panaudojimo kelią.

Šios epochos kompozitoriai, suteikę pučiamųjų muzikai gilų patriotinį turinį, priartino ją prie akademiško simfoninio meno. Pučiamųjų orkestras įgijo jam iki tol nebūdingą turtingą techninių priemonių potencialą. Muzikantai dažnai buvo pakankamai aukštos kvalifikacijos, subtiliai jaučiantys ansamblišumą, pasižymėjo aukšta garso kultūra (amžininkų liudijimu, bendras pučiamųjų orkestro skambėjimas priminė vargonų skambėjimą — suprantama, kad tokį efektą gali sukelti tik aukšto meistriškumo pasiekę atlikėjai (Левин, 1983). Pirmasis toks pajėgus kolektyvas muzikos istorijoje buvo Paryžiaus Nacionalinės gvardijos orkestras, kuriam nemažai kūrinų parašė to meto kompozitoriai F. J. Gossecas, E. Mehulis, L. Cherubinis, J. F. Lesueuras ir kt. Didžiosios Prancūzų Revoliucijos epochos orkestrų sudėtys rodo, kad XVIII a. pabaigoje pučiamųjų orkestre susiformavo pilnos varinių pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų grupės, kokių dar neturėjo tuometinis simfoninis orkestras – jam šių grupių sukomplektavimas dar buvo ateities uždavinys. Šiuose orkestruose buvo grojama tiek natūraliaisiais variniais, tiek ir mediniais instrumentais. Be abejo, ribotas natūraliųjų varinių garsaeilis neleido šių instrumentų panaudoti taip efektyviai, kaip kad buvo pradėti naudoti chromatiniai instrumentai nuo XIX a. vidurio.

Kitas svarbus to laikotarpio įvykis, turėjęs įtakos pučiamųjų orkestrų evoliucijai – tai Paryžiaus konservatorijos įsteigimas (1795). Šioje pasaulinės reikšmės muzikos mokymo įstaigoje mokėsi ir dirbo daug žymių muzikų bei muzikos pedagogų. Atlikėjų, grojančių pučiamaisiais instrumentais rengimas buvo itin aukšto lygio nuo pat konservatorijos įkūrimo iki mūsų dienų. Labai svarbus buvo konservatorijos dėstytojų įnašas ir į pučiamųjų orkestrų formavimąsi.

Didžiosios Prancūzų Revoliucijos laikmečio muzika labai paveikė tolimesnį muzikinės kultūros vystymąsi. Žymi šios muzikos įtaka L. Beethoveno orkestro pučiamųjų grupei. Iš jos taip pat kilo romantinė pučiamųjų traktuotė K. M. Weber, H. Berlioz, G. Meyerberio, F. Liszto, R. Wagnerio kūryboje (Urnėžius, 1992).

Prancūzų revoliucijos tradicijos buvo itin stiprios, jų įtaka akivaizdi XIX a. orkestrams, kurie savo ruožtu įtakojo ir vėlesnio laikotarpio orkestrų formavimo ypatumus. Todėl galima sakyti, kad *Didžiosios prancūzų revoliucijos laikotarpis – tai europinės tradicijos didžiojo pučiamųjų instrumentų orkestro gimimo epocha.*

1.3. Pučiamųjų orkestrai XIX a.

Per XIX a. pučiamųjų orkestro sudėtys iš esmės pakito ir tapo beveik tokios pat, kokios jos yra dabar. Pučiamųjų orkestrai, daugiausiai kariniai, egzistavo visose Europos šalyse, nors ne visur jų veikla buvo vienodai išvystyta. Kadangi, kaip minėta, Prancūzų revoliucijos pučiamųjų orkestrų įtaka ir tradicijos buvo labai stiprios, Prancūzijos orkestrų lygis buvo itin aukštas, todėl žinomas ir itin vertinamas visoje Europoje. Į juos stengėsi orientuotis ir kitų šalių orkestrai. Nuo Prancūzijos stengėsi neatsilikti ir vokiečiai. Yra žinoma, kad imperatoriaus Nikolajaus atvykimo į Prūsiją proga iškilmėse grojo 16 karinių orkestrų junginys. Jį sudarė apie 1000 muzikantų, grojančių pučiamaisiais instrumentais ir apie 200 – mušamaisiais (The wind band, 2003).

XIX a. įvyko itin svarbus pokytis varinių pučiamųjų instrumentų konstrukcijoje, radikaliai pakeitęs pučiamųjų orkestrų galimybes ir nulėmęs jų raidą – vožtuvinio (ventilinio) mechanizmo išradimas. Manoma, kad pirmą kartą vožtuvas variniam pučiamajam instrumentui (kornetui) buvo įmontuotas 1811 m. Greičiausiai šis mechanizmas plito Prancūzijoje – ventilinius kornetus savo simfoninėje kūryboje naudojo H. Berliozas. Tačiau ventiliniai trimitai ir valtornos buvo pripažintos palyginti negreitai – jos visiškai įsigalėjo tik antrojoje XIX a. pusėje. Įdomu, kad ventiliniai instrumentai anksčiau ir plačiau buvo pradėti naudoti pučiamųjų, o ne simfoniniame orkestre.

Ypač svarbus etapas pučiamųjų orkestrų formavimuisi buvo vieningos, monolitiškos plačiamenzūrių varinių instrumentų grupės sukonstravimas. Šią grupę 1845 m. pagamino belgų kilmės Paryžiaus instrumentų meistras A. Saxas. Jo garbei ši grupė buvo pavadinta sakshornais. Nors įvairiose šalyse jos pavadinimai skyrėsi, tačiau galima teigti, kad, nepaisant kai kurių nedidelių konstrukcijos skirtumų, tai buvo viena ir ta pati grupė. Sakshornai sudarė XIX a. viduryje susiformavusių pučiamųjų orkestrų pagrindą. Be sakshornų pučiamųjų orkestruose buvo naudojami ir kiti variniai instrumentai: trimitai, valtornos, trombonai, ofikleidai. Taigi varinių instrumentų visuma sudarė pučiamųjų orkestro instrumentų daugumą. Tuo laiku sakshornų

įsigalėjimas orkestruose buvo itin pažangus reiškinys. Iki A. Saxo išradimo pučiamųjų orkestrų sudėtys buvo labai įvairios – instrumentai parinkti keistai, dažnai labai neharmoningai, neproporcingai, neatsižvelgiant į jų skambėjimo darną ir pusiausvyrą. Sakshornų grupė padėjo pasiekti orkestrų skambėjimo vieningumo (Urnėžius, 1992).

Taigi išradus ir pritaikius natūraliesiems variniams instrumentams ventilių mechanizmą, taip pat patobulinus medinius pučiamuosius instrumentus, pučiamųjų orkestro galimybės žymiai praturtėjo. Tuo metu jau susiformavo du pagrindiniai jų tipai – varinių pučiamųjų instrumentų orkestras ir mišrusis pučiamųjų orkestras. Pastarasis XIX a. pabaigoje jau turėjo labai turtingą medinių instrumentų grupę, kurioje buvo naudojama daug vienos instrumentų šeimos atmainų (pavyzdžiui, neretai to meto partitūrose yra visų dydžių klarnetai - nuo mažųjų Es ir As iki kontrabosinio). Laikui bėgant, pučiamųjų orkestrai vystėsi, kito jų sudėtis. Įvairiose šalyse pučiamųjų orkestro sudėtys žymiai skiriasi iki šiol. Tai, be abejo, apsunkina keitimąsi repertuaru tarp atskirų valstybių ir yra nemažas pučiamųjų muzikos bendro progreso stabdys.

Repertuaro požiūriu XIX a. matome žymių pakitimų, lyginant su ankstesniais laikotarpiais. Prancūzų revoliucijos muzika paskatino kompozitorius kurti žygio bei iškilmingus maršus, kitą ceremonialo muziką. Nors dauguma tokių kūrinių buvo taikomojo pobūdžio, bet šiame amžiuje buvo sukurta ir aukštesnės meninės vertės kūrinių, kurie buvo skirti koncertiniam atlikimui. Pučiamųjų orkestrai pasirodydavo net operos scenose (ypač dažnai – prancūzų „didžiosios operos“ stiliaus spektakliuose). Turbūt žymiausi XIX a. stambios formos veikalai pučiamųjų orkestrui – tai H. Berliozo „Gedulo ir triumfo simfonija“ (1840) ir R. Wagnerio „Gedulingoji simfonija“ (1844). Berliozo kūrinys buvo skirtas atlikti 1830 m. revoliucijos aukų perlaidojimo ceremonijai ir parašytas labai didelės sudėties pučiamųjų orkestrui, t.y. numatytas atlikti lauke. tačiau labai greitai šis kūrinys ėmė skambėti ir koncertų salėse. R. Wagnerio simfonija – panašaus pobūdžio. Ji buvo parašyta K. M. Weberio palaikų perkėlimo iš Londono į Drezdeną iškilimams, taigi ji taip pat priskirtina plenerinės muzikos sričiai. Pučiamųjų orkestrui po vieną ar daugiau kūrinių (daugiausiai maršų) yra parašę L. Beethovenas, F. Mendelssohnas, E. Griegas, C. Gounod, A. Bruckneris, C. Saint-Saënsas ir keletas kitų (Curry, Cocks, 1996).

Galima teigti, kad XIX amžius – tai didžiojo mišraus karinio pučiamųjų orkestro raidos ir klestėjimo laikotarpis. Tuo metu įvyko visiškas varinių instrumentų grupės chromatizavimas, sakshornai užėmė reikšmingą vietą orkestrų instrumentarijuje. Greta utilitarinės, taikomosios funkcijos pučiamųjų orkestrai vis dažniau reiškiasi koncertinėje veikloje. Nors didesnę repertuaro dalį vis dar sudaro ceremonialo kūriniai bei operinių bei simfoninių kūrinių aranžuotės, tačiau tuo metu buvo sukurta ir keletas originalių akademinės muzikos kūrinių.

2. XX AMŽIUS – NAUJA PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ ISTORIJOS EPOCHA

Šiame skyriuje nagrinėjami pučiamųjų orkestrų sudėčių, repertuaro bei veiklos sričių ypatumai XX amžiuje. Šis amžius – ypač dinamiškas ir svarbus pučiamųjų orkestrų istorijoje. Dėl istorinių bei geopolitinių priežasčių pučiamųjų orkestrų raida skirtingose šalyse vyko netolygiai. Ypač reikšmingi skirtumai pastebimi tarp buvusios SSRS ir Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų. Lietuvos pučiamųjų orkestrai ilgą laiką istorinių aplinkybių sąlygojami buvo susiję su sovietinėmis tradicijomis, o pastaraisiais metais vyksta akivaizdus ir greitas perėjimas prie vakarietiško standartų. Dėl šios priežasties skyriuje bus skiriama dėmesio abiem tradicijoms, labiau akcentuojant vakarietiškąją: tiek dėl jos neabejotinos svarbos dabartiniam laikotarpiui, tiek ir dėl tyrimų bei apskritai informacijos lietuvių kalba šioje srityje trūkumo. Taigi vienas svarbiausių šio skyriaus uždavinių – pateikti sistematizuotą informaciją apie pučiamųjų orkestrų vakarietiškosios tradicijos raidą XX amžiuje.

2.1. Pučiamųjų orkestrų sudėčių ypatumai

Šiuolaikiniai Vakarų orkestrai mažai skiriasi nuo tų, kurie jau buvo susiformavę XX a. pradžioje. Pagrindinė šio šimtmečio orkestrų evoliucijos tendencija - tai medinių instrumentų „lyginamojo svorio“ didėjimas. Kas kita - Rusijos orkestrai. Pakankamai gausios, bet dažnai prieštaringos ir ne visada tikslios, objektyvios žinios apie šios šalies pučiamųjų orkestrų istoriją leidžia manyti, kad Rusijoje būta nuoseklaus vystymosi ir gilios stagnacijos laikotarpių, staigių pažangos šuolių ir neabejotino regeso. Visa tai, be abejo, sąlygojo istorinės bei politinės aplinkybės. Rusijos orkestrus būtina aptarti, nes su jais istoriškai labai susiję Lietuvos orkestrai.

Kaip ir kitose šalyse, Rusijoje orkestro instrumentarijus pokyčiai glaudžiai siejasi su konkrečiais epochai būdingu požiūriu į pučiamųjų orkestro paskirtį, menines galimybes ir kt. Pažvelgus į istoriją, galima pastebėti, kad visais laikais pažangiausi pučiamųjų orkestrai stengėsi išplėsti savo veiklą ir siekti meniškai pilnaverčio muzikinio kolektyvo pripažinimo. Rusijos orkestrai peržengė „tarnybinio“, ceremonialo repertuaro ribas jau po 1812 m., tačiau per visą XIX a. originalių aukštos meninės vertės kūrinių buvo sukurta nedaug – žymūs kompozitoriai retai rašydavo kariniam orkestrui ir todėl blogai pažinojo jo raiškos galimybes.

Iki 4-ojo šio amžiaus dešimtmečio pradžios Rusijos (kaip ir kitų šalių) pučiamųjų orkestrų variniai instrumentai sudarė vieną grupę. Tuo metu ir susiformavo mažoji ir vidutinė

orkestrų sudėtys. 1932 m. buvo sukurtas naujas varinių instrumentų grupės traktavimo būdas ir jį atspindintis užrašymo partitūroje principas. Variniai buvo padalinti į dvi grupes, atsižvelgiant į jų tembrines ypatybes. Partitūros apačioje išdėstyta sakshornų šeima tapo savarankišku vienetu ir buvo pavadinta „pagrindine pučiamųjų orkestro grupe“. Kiti instrumentai - valtornos, trimitai ir trombonai - sudarė vadinamąją „charakteringųjų varinių pučiamųjų grupę“. Taip susiformavo iki pat pastarojo meto Rusijoje (ir visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje) vartota pučiamųjų orkestro sudėtis, kurioje visi instrumentai skirstomi į keturias grupes: medinių, charakteringųjų varinių, mušamųjų ir plačiamenzūrių varinių (pagrindinė grupė). Nesunku pastebėti, kad charakteringųjų varinių grupė yra simfoninio orkestro varinių grupė be tūbų. Išsaugota net ir tradicinė, tesitūrinei tvarkai prieštaraujanti instrumentų išdėstymo seka - valtornų partijos rašomos virš trimitų partijų. Tokia partitūros tvarka „padėjo atskleisti atskirų instrumentų ir jų grupių individualias savybes. Tačiau nuo to laiko įsigalėjo ir kai kurie žalingi instrumentavimo stereotipai. Pagrindinės grupės svarba, jos reikšmė ir autonomiškumas buvo perdaug akcentuojami, kai kurie autoriai net tiesiogiai gretina sakshornų grupę su simfoninio orkestro styginių grupe, nors iš tiesų šių dviejų grupių savybės visiškai nepanašios. <...>. Taigi, vario „išskyrimas“ į 2 grupes, kopijuojant simfoninio orkestro struktūrą, atrodo kiek dirbtinis, nors tuo metu šis žingsnis buvo gana pažangus - jis padėjo atskleisti instrumentų tembrines bei technines galimybes, pastebėti jų savitumą (Urnėžius, 1992).

Prieškarinėje Sovietų Sąjungoje pučiamųjų veikloje buvo skatinamas pučiamųjų orkestrų masiškumas, todėl smuko bendras muzikos meninis lygis, paplito mažos pučiamųjų orkestrų sudėtys, joms buvo aranžuojami kūriniai, visiškai neatitinkantys šių orkestrų techninių ir meninių galimybių. Tačiau būtent šiuo laikotarpiu susiformavo pagrindinės sovietinių pučiamųjų orkestrų sudėčių rūšys, kurios dominavo ilgus metus. Dėl visiems žinomų istorinių geopolitinių priežasčių Lietuvos pučiamųjų orkestrai po karo sekė Rusijos orkestrų praktika, todėl ir jų sudėtys buvo tokios pat. Todėl tikslinga trumpai priminti sovietinių pučiamųjų orkestrų sudėčių istorinę klasifikaciją.

Ilgus metus Sovietų Sąjungoje vyravusių orkestro sudėčių, kurių branduolį sudaro plačiamenzūriai variniai instrumentai (sakshornų grupė), visumą, galėtų būti vadinamas *tradiciniu pučiamųjų orkestru*. Tradicinis orkestras skirstytinas į du tipus: *varinių pučiamųjų* ir *mišrųjų* orkestrą. Abu šie tipai pagal atlikėjų - tiksliau, naudojamų partijų - skaičių skirstomi į *didžiuosius* ir *mažuosius*, o mišrusis orkestras dar gali būti ir *vidutinis*. Varinių pučiamųjų orkestras paprastai būna mažasis. Jį sudaro sakshornų grupė, turinti tam tikrą partijų ir atlikėjų skaičių bei keletas mušamųjų. Prie mažojo varinio orkestro prijungus kitus varinius instrumentus (trimitus, valtornas, trombonus), jis tampa didžiuoju variniu orkestru. Suminėti instrumentai šiek tiek praturtina sakshornus tembriniu ir dinaminu atžvilgiu, tačiau techninės galimybės ir

tesitūrinė apimtis (kontrabosinė - sopraninė, diapazonas maždaug $E_1 - c^3$) iš esmės neišsiplečia (esant sudėtyje mažajam kornetui diapazonas siekia es^3).

Kiek turtingesnis yra mažasis mišrusis tradicinės sudėties orkestras. Šioje sudėtyje jau yra charakteringųjų varinių grupė – ją dažniausiai sudaro 2 valtornos ir 1 trimitas, kurie dažniau kombinuojami su pagrindine grupe, negu supriešinami kontrastinguose epizoduose.

Tradiciniai vidutinysis ir didysis pučiamųjų orkestrai turi gerokai didesnę techninę ir tembrinę potencialą. Jų instrumentų grupės palyginti pilnos ir turtingos. Tačiau ir mažojo, ir vidutiniojo bei didžiojo orkestrų sudėtys nebuvo griežtai nusistovėjusios ir tiksliai apibrėžtos, todėl riba tarp jų (ypač tarp vidutiniojo ir didžiojo) yra gana sąlyginė.

1-3 lentelėse pateikiamos tradicinio rytietiškojo pučiamųjų orkestro sudėtys. Mušamųjų partijos neįtraukiamos.

1 lentelė

Mažasis mišrusis tradicinis pučiamųjų orkestras

Instrumentai ir partijos	Atlikėjų skaičius vienai partijai
Mažoji fleita (nebūtina)	1
Didžioji fleita	1
Mažasis klarnetas Es	1 (retas)
Klarnetai B I	2-3
Klarnetai B II	1-2
Valtorna Es (F) I	1
Valtorna Es (F) II	1
Trimitas B I	1-2
Trimitas B II	1
Kornetai B I	2-3
Kornetai B II	1-2
Altas Es I	1
Altas Es II	1
Tenoras B I	1
Tenoras B II	1
Tenoras B III (nebūtinai)	1
Baritonas B	1
Bosas I (Es)	1-2
Bosas II (B)	1-2

Didysis mišrusis tradicinis pučiamųjų orkestras

Instrumentai ir partijos	Atlikėjų skaičius vienai partijai
Mažoji fleita	1
Didžioji fleita I	1
Didžioji fleita II	1
Obojus I	1
Obojus II	1
Anglų ragas (altinis obojus)	1 (retas)
Mažasis klarnetas Es	1 (retas)
Klarnetai B I	3-4
Klarnetai B II	2-3
Klarnetai B III	2-3
Fatotas I	1
Fagotas II (kontrafagotas)	1 (retas)
Valtorna Es (F) I	1
Valtorna Es (F) II	1
Valtorna Es (F) III	1
Valtorna Es (F) IV	1
Trimitas B I	1-2
Trimitas B II	1
Trombonas I	1
Trombonas II	1
Trombonas III	1
Kornetai B I	3-4
Kornetai B II	2-3
Altas Es I	1
Altas Es II	1
Tenoras B I	1
Tenoras B II	1
Tenoras B III	1
Baritonas B	1-2
Bosas I (Es)	2-3
Bosas I (B)	2-3

Taigi Sovietų Sąjungoje ilgus metus (net iki pačios XX a. pabaigos) vyravo dar prieš karą sukomplektuotos tradicinio pučiamųjų orkestro sudėtys. 6-jo dešimtmečio pabaigos - 7-jo dešimtmečio pradžios „atšilimas“ Sovietų Sąjungoje paskatino ir pagreitino orkestrų reformą. Tuo metu pradėta domėtis užsienio orkestru patirtimi. Orkestro reformatoriai išstudijavo įvairių užsienio šalių orkestrų sudėtis ir jomis rėmėsi. 1960 m. duomenimis medinių ir varinių santykis užsienio orkestruose buvo 3:4 ar net 1:1. Itin didelėse sudėtyse mediniai ir saksofonai net dominavo. Nusiziūrėjus į šias sudėtis, buvo pradėti formuoti ir SSRS kariniai orkestrai. Juose palyginti didelis medinių instrumentų „lyginamasis svoris“ kitų grupių atžvilgiu. Savarankiškai naudojami raiškūs, spalvingo tembro instrumentai – obojus, fagotas, praturtinama saksofonų grupė. Valtornų ir trombonų partijas imta rašyti sudėtingesnes, padidėjo šių instrumentų funkcinė svarba. Tuo tarpu sakshornų grupė pastebimai sumažėjo – atsisakyta

meniškai ir techniškai nepakankamai vertingų instrumentų - altų bei II ir III tenorų. Visos šios sudėties ypatybės turi didelę įtaką orkestro skambesiu: naujojo tipo orkestrai techniškai paslankesni už tradicinius, skamba išraiškingiau, subtiliau, minkščiau, bet pakankamai garsiai tiek koncertų salėse, tiek ir lauke.

Šitaip pamažu keičiantis požiūriui į pučiamųjų orkestro paskirtį ir veiklos sritis, o pirmiausia įtraukiant į orkestrų repertuarą koncertinius kūrinius, kilo būtinybė išplėsti orkestro menines galimybes. Atrodo paradoksalu, bet kariniai orkestrai, ilgą laiką buvę stagnacijos būklėje, tapo taip pat ir sudėties pokyčių eksperimentine baze. Čia ypač reikšmingas buvo Maskvos konservatorijos Karinių dirigentų fakulteto nuopelnas. Būtent šioje aukštojoje mokykloje anksčiausiai pradėtos formuoti sudėtys, pavadintos *naujojo tipo orkestru*. Naujojo tipo orkestras buvo vadinamas įvairiai – „eksperimentiniu“, „patobulintu“, „modernizuotu“, o E. Brazauskas jį vadina „naujos sudėties orkestru“ (1985). Analogiškos sudėtys išplito ir tarp civilių orkestrų, ypač konservatorijose, aukštesniosiose muzikos mokyklose, kitose ugdymo įstaigose. Tokio pobūdžio orkestrus imta komplektuoti maždaug nuo 8-ojo dešimtmečio pabaigos.

3 lentelė

Naujojo tipo pučiamųjų orkestras

Instrumentai ir partijos	Atlikėjų skaičius vienai partijai	
	Vidutinysis orkestras	Didysis orkestras
Mažoji fleita	1	1
Didžioji fleita I	1	1-2
Didžioji fleita II	1	1
Mažasis klarnetas Es	-	1
Klarnetai B I	3-4	4-5
Klarnetai B II	2-3	3-4
Klarnetai B III	2-3	3-4
Fagotas I	1	1
Fagotas II (kontrafagotas)	-	1 (retas)
Altinis saksofonas Es I (jei saksofonams nėra partijų, muzikantai groja klarnetais B)	1	1
Altinis saksofonas Es II (jei saksofonams nėra partijų, muzikantai groja klarnetais B)	1	1
Tenorinis saksofonas B (jei saksofonams nėra partijų, muzikantai groja klarnetais B)	1	1
Valtorna F I	1	1
Valtorna F II	1	1
Valtorna F III	1	1
Valtorna F IV	1	1
Trimitas B I	1	1-2
Trimitas B II	1	1
Trombonas I	1	1
Trombonas II	1	1
Trombonas III	1	1
Kornetai B I	2-3	3-4
Kornetai B II	1-2	2-3
Tenoras B	1	1
Baritonas B	1	1-2
Bosai (B)	2-3	3-4
Styginis kontrabosas	1 (retas)	1

Naujas sudėčių formavimas ir orkestro raiškos priemonių panaudojimas buvo grindžiamas tiek ekstensyviais (naujų instrumentų įtraukimas ir jų galimybių įsisavinimas), tiek intensyviais (nuolatinių orkestro dalyvių naujų išraiškos priemonių paieškos) faktoriais. Karinių orkestrų reformatoriai norėjo „pasiiekti didesnio garsinio spalvingumo, techninio paslankumo, geresnės garsinės instrumentų grupių skambesio pusiausvyros" (Brazauskas, 1985). Šis procesas truko ilgai ir ne visada vyko sklandžiai. Ypač sunkiai kariniuose orkestruose įsitvirtino saksofonas. Sovietų Sąjungoje mokymas groti saksofonu apskritai prasidėjo palyginti neseniai ir ilgai nespėjo įgauti reikiamo masto (Stalino valdymo metais šis instrumentas buvo ypač nepageidaujamas). Dėl muzikantų, grojančių saksofonais trūkumo SSRS buvo stabdomas šių instrumentų įsitvirtinimas ne tik kariniuose, bet ir civiliniuose orkestruose. Maskvos Karinių dirigentų fakulteto leidinyje (1978) pateiktose orkestrų sudėtyse nurodoma, kad saksofonininkai, esant reikalui, gali pakeisti saksofonus klarnetais. Čia reikėtų prisiminti, kad į JAV pučiamųjų orkestrus saksofonai buvo įtraukti jau XIX a. pabaigoje.

Pokyčiai Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtyse iki Nepriklausomybės atgavimo glaudžiai susiję su analogiškais pokyčiais Sovietų Sąjungoje. Šiame procese be iš principo teigiamos sudėčių įvairėjimo tendencijos pastebimos ir sąsajos su visais SSRS orkestrų vystymosi ribotumais. (Urnėžius, 1992).

Naujas Lietuvos pučiamųjų orkestrų laikotarpis, prasidėjęs apie 1990 m. tapo pereinamuoju laikotarpiu nuo sovietinio, rytietiškosios tradicijos orkestrų traktavimo prie vakarietiškosios orientacijos. Lietuvos orkestrų ypatumai bus nagrinėjami 3-ajame skyriuje.

Pučiamųjų instrumentų orkestras angliškai beveik niekada nevadinamas orkestru (*orchestra*), o vartojamas terminas *band*. Skirtumai tarp terminų *band* ir *orchestra* apskritai vienareikšmiai: *orchestra* vadinamas bet koks, kad ir labai mažos sudėties orkestras, kurio sudėtyje yra styginių strykinė grupė, o *band* - kad ir labai didelis, bet šios grupės neturintis kolektyvas. Terminas *band* yra labai platus, juo gali būti vadinamas bet koks instrumentų junginys: roko ansambliai, džiazo ansambliai ir orkestrai, t.y. angliškas *band* dažnai yra apibrėžiamas kaip bet koks instrumentinis kolektyvas, kuris sukomponuojamas atlikti įvairiausių žanrų muziką. „Akademinį išsilavinimą turinčių (arba mėgėjų) pūtikų ir perkusininkų kolektyvas (t.y. tai, ką mes vadiname pučiamųjų instrumentų orkestru) yra palyginti siaura šio termino reikšmė. Todėl pagrindinis tokio pobūdžio kolektyvą įvardijantis terminas *band* visada būna papildomas sudėties rūšį konkretizuojančiu žodžiu (pvz. *symphonic band*). Jei pučiamųjų orkestro rūšies pavadinime žodis *band* nevartojamas (pvz. *wind ensemble*), vis tiek pavadinimas susideda iš dviejų (kartais iš trijų) vienas kitą papildančių žodžių“ (Urnėžius, 2004). Tiesa, pastaraisiais metais kartais sutinkami tokie pavadinimai kaip kad *symphonic wind orchestra* ir

panašūs (t. y. pučiamųjų orkestro sudėčiai pavadinti retkarčiais pavartojamas ir terminas *orchestra*).

Terminas *wind band*¹ turbūt yra bendriausias, visas sudėčių rūšis apimantis pavadinimas anglų kalba, skirtas įvardinti didelės sudėties mišriajam pučiamųjų orkestrui. Tačiau yra ir daug kitokių pučiamųjų orkestrų pavadinimų – *marching band*, *military band*, *concert band*, *wind simphony*, *wind ensemble* ir kt. taigi susigaudyti vakarietiškujų orkestrų sudėčių įvairovėje trukdo pirmiausia tai, kad egzistuoja skirtingi pavadinimai, įvardijantys iš esmės tą pačią sudėties rūšį ar bent jau mažai vienas nuo kito besiskiriančius tos sudėties variantus. Daugelis šių sudėčių savo funkcijomis ir atlikimo pobūdžiu nedaug tesiskyrė nuo tradicinių, jau nusistovėjusių, įprastų *concert band* ar *symphonic band* sudėčių (Berz, 1997).

Angliškuose pučiamųjų orkestrų pavadinimuose kartais atsispindi ir kolektyvo sudėtis, ir repertuaras bei veiklos sąlygos. Vakarietiškosios tradicijos mišriųjų pučiamųjų orkestrų sudėtys yra gausios, įvairios, tačiau, skirtingai nuo simfoninio orkestro sudėčių, nėra griežtai standartizuotos ir pasižymi didele terminijos įvairove. *Wind ensemble* ypatumai plačiau bus aptariami kitame poskyryje.

4 lentelėje palyginamos skirtingos vakarietiškujų pučiamųjų orkestrų sudėčių atmainos. Pateikiami sudėčių pavadinimai dviem kalbomis, tačiau reikia atsiminti, kad lietuvių kalboje vartojamas tik terminas „pučiamųjų orkestras“ (kartais patikslinama, kad jis yra mažasis, didysis ar varinių pučiamųjų), o anglų kalboje kiekvienas sudėties variantas turi atskirą pavadinimą. Todėl lentelės terminai neturi lietuviškų analogų ir yra laisvai išversti. Mušamųjų partijos lentelėse nenurodomos.

¹ Angliški terminai: *wind instruments (winds)* – pučiamieji instrumentai, *woodwind* – mediniai pučiamieji instrumentai, *brass* – metaliniai pučiamieji instrumentai.

Vakarietišųjų pučiamųjų orkestrų sudėtys

Marching Band – žygio orkestras	Concert Band – koncertinis orkestras	Symphonic Band – koncertinis orkestras	Wind Symphony – simfoninio orkestro pučiamųjų grupė	Symphonic Wind Ensemble – simfoninis pučiamųjų ansamblis
Mažoji fleita	Mažoji fleita	Mažoji fleita	Mažoji fleita	Mažoji fleita
Didžioji fleita	Didž. fleitos I-II	Didž. fleitos I-IV	Didž. fleitos	Didž. fleita
Obojus (nebūtinai)	Obojai I-II	Obojai I-II	Obojai I-II	Obojus
-	Anglų ragas	Anglų ragas	Anglų ragas	Anglų ragas
-	Fagotai I-II (kontrafagotas)	Fagotai I-II + kontrafagotas	Fagotai I-II (kontrafagotas)	Fagotas (kontrafagotas)
-	Maž. klarnetas Es		Maž. klarnetas Es	Maž. klarnetas Es
Klarnetai B I-III	Klarnetai B I-III	Klarnetai B I-IV	Klarnetai B I-II (III)	Klarnetas B
-	Altinis klarnetas Es			Altinis klarnetas Es
Bosinis klarnetas B	Bosinis klarnetas B	Bosinis klarnetas B	Bosinis klarnetas B	Bosinis klarnetas B
-	-	-	-	Kontrab. klarnetas
-	-	-	-	Sopran. saksofonas
Alt. saksofonai I-II	Alt. saksofonai I-II	Alt. saksofonai I-II	-	Altinis saksofonas
Tenor. saksofonas	Tenor. saksofonas	Tenor. saksofonas	-	Tenor. saksofonas
Barit. saksofonas	Barit. saksofonas	Barit. saksofonas	-	Barit. saksofonas
-	Kornetai B I-III	-	-	Kornetai B I-III arba trimitai B I-III
Trimitai B I-III	Trimitai B I-II	Trimitai B I-III	Trimitai B I-II	
Valtornos I-IV	Valtornos I-IV	Valtornos I-IV	Valtornos I-IV	Valtornos I-IV
Trombonai I-III	Trombonai I-III	Trombonai I-III	Trombonai I-III	Trombonai I-III
Baritonas	Eufoniumas	Eufoniumas	-	Eufoniumas
Tūbos	Tūbos	Tūbos	Tūba	Tūba
-	-	Styg. kontrabosas	Styg. kontrabosas	Styg. kontrabosas

Be šių instrumentų paminėtina gausios ir įvairios mušamųjų grupės, taip pat koncertiniuose orkestruose kartais vartojamos kelios violončelės, kurios paprastai neturi savarankiškų partijų, bet sustiprina bosų ir baritonų partijas atitinkamose tėsitūrose. Kartais į orkestrų sudėtis įtraukiami ir kitokie, rečiau vartojami instrumentai (fortepijonas, arfa, elektriniai instrumentai, kontraltinis ir kontrabosinis klarnetai ir kt.).

Iš lentelės duomenų galima matyti, kad kai kurios sudėtys viena nuo kitos nelabai skiriasi. Taip pat dažnai vieną ir tą pačią sudėtį (pavyzdžiui, *wind ensemble*) skirtingi kompozitoriai ar orkestrų vadovai traktuoja skirtingai. Taigi pučiamųjų instrumentų orkestrų sudėtys iki šiol dar nėra visiškai standartizuotos. Tačiau reikia nepamiršti, kad skirtingi pavadinimai nurodo ne tiek instrumentinę sudėtį, kiek orkestro paskirtį – kokį repertuarą, kokių lygiu ir kokiomis sąlygomis viena ar kita sudėtis atlieka. Pučiamųjų orkestrų repertuaro ir veiklos ypatumai bus nagrinėjami 2.2. poskyryje.

5 lentelėje pateikiamos kai kurių Vakarų Europos ir JAV karinių pučiamųjų orkestrų sudėtys (nurodomas atlikėjų, o ne partijų skaičius).

Vakarietiškujų karinių pučiamųjų orkestrų sudėčių pavyzdžiai

Orkestras Sudėtis	JAV karinio oro laivyno orkestras (1999)	Centrinis Kanados armijos orkestras (1999)	Plaimuto karališkųjų jūrų pėstininkų orkestras (1977)	The Johan Willem Frisco Kapelle (Olandija, 1977)	Singapūro armijos centrinis orkestras (1999)	Vokietijos armijos štabo orkestras (data nenurodyta)
Fleitos, Mažosios fleitos	5	2	2	2	2	4
Obojai	3	1	1	2	1	3
Mažasis klarnetas Es	-	-	-	1	-	1 (jei reikalingas)
Klarnetai B	14	7	9	7	9	27
Bosinis klarnetas B	1	-	-	1	-	1 (jei reikalingas)
Altiniai saksofonai Es	3	2	2	2	3	2
Tenoriniai saksofonai B	2	1	1	1	2	2
Baritoninis saksofonas Es	1	1	1	1	1	1
Fagotai	2	1	1	1	1	3
Valtornos F	6	3	4	4	6	8
Trimitai B	8	6	6	4	10	10 (6 trimitai, 4 kornetai)
Trombonai	8	4	4	3	4	4
Eufoniumai / baritonai	2	1	2	2	2	2
Bosai	2	2	2	3	5	7
Mušamieji	4	3	3	4	6	5
Kiti	2 violočelės, 2 styg. Kontrabosai, arfa	Fortepijonas, bosinė gitara		3 fliugelhornai		2 fliugelhornai
Iš viso	66	36	38	41	52	72

Vakaruose labai gilios *varinių pučiamųjų orkestrų* tradicijos. Vakarietiškas *brass band* – unikalus reiškinys ir tarp pučiamųjų orkestrų, ir muzikoje apskritai. Šis kolektyvas net nelygintinas su skurdžiu Rytų tradicijos mažuoju varinių pučiamųjų orkestru. Vakaruose šis specifinis (britiškas) kolektyvas turi galias tradicijas ir yra labai vertinamas. *Brass band* sudėtis, skirtingai nuo daugelio kitų pučiamųjų orkestrų, yra gana griežtai reglamentuota, atlikėjų skaičius joje svyruoja nuo 24 iki 30. *Brass band* judėjimas greičiausiai yra didžiausia mėgėjiško muzikavimo tradicija pasaulyje (Taylor, 1979). Angliškojo tipo *brass band* yra populiarūs Japonijoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje. Jie paplitę ir JAV, bet ten yra įvairesnės šios sudėties modifikacijos: kartais kornetai pakeičiami trimitais, altiniai sakshornai Es – valtornomis. Tokių *brass band*, atsisakančių sakshornų šeimos monolitiškumo skambėjimas rafinuotesnis, kontrastingesnis.

Išnagrinėjus pučiamųjų orkestrų sudėtis matome, kad rytų ir vakarų tradicijos orkestrai skiriasi. Vakarietiškosios tradicijos kolektyvai yra žymiai įvairesni, jų sudėčių komplektavimas racionalesnis ir progresyvesnis nei rytietiškosios tradicijos orkestrų.

2.2. Pučiamųjų orkestrų repertuaro struktūra ir veiklos kryptys

Pučiamųjų instrumentų muzika ir įvairios sudėties pučiamųjų orkestrai yra paplitę ir turi senas bei tvirtas tradicijas Šiaurės Europoje (Skandinavijos šalyse, Olandijoje, Vokietijoje) ir kitose šalyse (JAV, Kanadoje, Australijoje), išaugusiose europietiškosios kultūrinės tradicijos dirvoje.

Viena svarbiausių Vakarų tradicijos tendencijų – pučiamųjų orkestro, kaip visaverčio akademinės muzikos atlikėjo ir interpretatoriaus, statuso įvertinimas koncertinėje praktikoje ir visuomenės sąmonėje. Kitaip sakant, didelė dalis pučiamųjų orkestrų Vakaruose lygiuojasi į kitus, tradiciškai pripažintus akademinės muzikos kolektyvus (simfoninį, kamerinį orkestrus) ir pretenduoja į elitinės instrumentinės sudėties statusą ir elitinės muzikos atlikimą. (Urnėžius, 2005^a).

XX a. pradžios Europoje muzika pučiamųjų orkestrams dar smarkiai atsiliko nuo bendrosios muzikinės kultūros lygio. Tiesa, pastabesni muzikologai ir kompozitoriai retkarčiais atkreipdavo dėmesį į neišnaudotas pučiamųjų orkestro galimybes, siūlė susirūpinti repertuaro kokybe, kitaip tariant, siekė šį kolektyvą priartinti prie aukštųjų Europos muzikinės kultūros pasiekimų. Viena iš svarbiausių šio proceso prielaidų – formuoti originalų repertuarą iš pučiamųjų orkestrui specialiai sukurtų kūrinių, o ne apsiriboti akademinėmis kūrinių aranžuotėmis, nes tokiu atveju pučiamųjų orkestras neišvengiamai liktų antrarūšis, kitas atlikėjų sudėties mėgdžiojantis kolektyvas. XX a. 1-je pusėje originalių kūrinių pučiamųjų orkestrui skaičius iš pradžių buvo nedidelis, bet ilgainiui jų imta kurti vis daugiau. Pirmieji kompozitoriai, rimtai atkreipę dėmesį į pučiamųjų orkestrą ir sukūrę jam reikšmingų kūrinių buvo XX a. pirmosios pusės kompozitoriai G. Holstas, G. Jacobas ir R. Vaughanas Williamsas, taip pat australų kilmės amerikiečių kompozitorius, P. Graingeris, amžiaus pradžioje irgi kurį laiką gyvenęs Anglijoje. Šie kompozitoriai tiek Didžiojoje Britanijoje, tiek JAV, tiek ir daugelyje kitų Vakarų šalių yra laikomi originalaus akademinio pučiamųjų orkestro repertuaro klasikais. Ypač populiarūs iki pat pastarojo laikotarpio yra P. Graingerio muzika – sprendžiant iš įvairių apklausų rezultatų, šio kompozitoriaus kūriniai pučiamųjų orkestrų yra atliekami dažniau nei visų kitų kompozitorių. Apskritai pirmasis XX a. ketvirtis, ypač 1920–1925 m. laikotarpis vadinamas britų pučiamųjų

muzikos „aukso amžiumi“ – tuomet dėl įvairių priežasčių klestėjo pučiamųjų orkestrų veikla ir buvo sukurta nemažai (palyginti su ankstesniais laikotarpiais) originalių kūrinių (Mitchell, 1994).

Europoje svarbus įvykis, skirtas pučiamųjų orkestrams, buvo Donauešingeno (Donaueschingen) festivalis. Šis kamerinės muzikos festivalis, kurio tikslas buvo popoliarinti naujus jaunų Vokietijos ir Austrijos kompozitorių kūrinius pirmą kartą įvyko 1921 m. Festivalio direktoriumi tapęs žymus vokiečių kompozitorius P. Hindemithas buvo ir muzikos kūrinių atrankos komisijos pirmininku. Jis nusprendė įgyvendinti savo novatorišką sumanymą – atkreipti dėmesį į žanrus, kurie buvo beveik nepastebėti ir kuriems iki šiol buvo sukurta mažai kūrinių. Penktasis festivalis (1925 m.) buvo skirtas chorinei muzikai *a cappella*. O sekančiais, 1926 m. Hindemitho vadovaujamas komitetas nusprendė sudaryti programą iš kūrinių, parašytų koncertinei „karinio orkestro“ (tuo metu daugelyje šalių pučiamųjų orkestras taip buvo vadinamas) sudėčiai. Keturiems kompozitoriams (E. Krenekui, E. Peppingui, E. Tochui ir pačiam P. Hindemithui) buvo užsakyta parašyti naujus kūrinius šiam festivaliui. Tuo metu „rimtosios“ muzikos kūriniai pučiamųjų orkestrui Vokietijos ir Austrijos kapelmeisterių nedomino. Jie grojo tradicines transkripcijas, aranžuotes, maršus. Taip pat ir muzikos kritikai, sprenddami pagal tokį repertuarą teigė, kad pučiamųjų orkestras niekada netaps aukštos meninės vertės kūrinių perteikimo priemone. Būtent Donauešingeno festivalis tapo itin svarbia gaire keičiant tokį požiūrį. P. Hindemithas buvo vienas iš nedaugelio to meto kompozitorių, kuris dėjo daug pastangų siekdamas nutiesti tiltą tarp kompozitorių ir mėgėjiško muzikavimo. Rašydamas vadinamąją „Gebrauchmusik“ jis siekė sukurti puikią muziką, kurią galėtų suprasti bei atlikti ir muziką studijuojantys mokiniai bei muzikos mėgėjai (Battisti, 1995). Hindemitho principai net šiandien, kai muzikos kūrinių įvairių lygių pučiamųjų orkestrams yra sukurta daugybė, tebėra aktualūs.

XX a. pradžioje galima išskirti ir daugiau įvykių, iš kurių buvo galima spręsti, kad Vakaruose formuojasi reikšmingas muzikos pučiamųjų orkestrui repertuaro branduolys. Tokių žymių pučiamųjų orkestrų kapelmeisterių ir kompozitorių kaip J. P. Sousa, E. F. Goldmanas ir kitų dėka susiformavo JAV pučiamųjų orkestrų instrumentinės sudėties. 1938 m. įvykusi amerikiečių kompozitoriaus P. Graingerio kūrinio *Lincolnshire Posy* premjera tapo ypatingu įvykiu pučiamųjų muzikos istorijoje: pirma – didelės, simfoninio masto apimties kūrinio pasirodymas tokių kūrinių deficito laikotarpiu jau pats savaime buvo reikšmingas, o antra – itin svarbu, kad žymus kompozitorius atkreipė rimtą dėmesį į pučiamųjų orkestro raiškos galimybes (Lubaroff, 2003).

Vis dėlto, nežiūrint atskirų entuziastų pastangų ir reikšmingų kūrinių pasirodymo, pučiamųjų orkestrai iki XX a. vidurio vis dar nebuvo laikomi pilnaverčiais aukštos meninės vertės akademinę muziką galinčiais atlikti kolektyvais. Senosios kapelmeisterių tradicijos, jų

konservatyvumas, nenoras įtraukti į repertuarą naujus, dažnai neįprasta muzikos kalba parašytus kūrinius gerokai stabdė pučiamųjų orkestrų repertuaro raidą.

Radikaliai padėtis ėmė keistis XX a. antrojoje pusėje ir ilgainiui Vakaruose į pučiamųjų orkestrą imta žiūrėti kaip į visavertį muzikinį kolektyvą, galintį atlikti „rimtus“, akademinius kūrinius. Ypač svarbų vaidmenį įgyvendinant šį tikslą atliko 1952 m. JAV Ročesterio universiteto Ystmeno (Eastman) muzikos mokykloje įkurtas *Eastman Wind Ensemble*. Šis kolektyvas, suformavęs specifinę, istorinėmis tradicijomis pagrįstą, bet kartu ir naujovišką instrumentinę sudėtį ir laikydamasis apgalvotos, tikslingos repertuaro formavimo politikos, padarė didžiulę įtaką iš pradžių JAV, o vėliau ir viso vakarietiškos orientacijos pasaulio pučiamųjų muzikai. Paskutiniajame amžiaus ketvirtyje originalių aukštos meninės vertės kūrinių būdavo sukuriama kiekvienais metais vis daugiau. Taigi pučiamųjų orkestras Vakaruose jau seniai peržengė stereotipinio maršus ir kitą taikomąją muziką atliekančio kolektyvo ribas ir užėmė vietą tarp akademinę koncertinę muziką atliekančių kolektyvų (Battisti, 1995; Hunsberger, 1994).

Eastman Wind Ensemble įkūrėjas ir ilgametis dirigentas F. Fennellis buvo įsitikinęs, kad reikia sukurti iš principo naujais kriterijais grįstą pučiamųjų instrumentų kolektyvą, kuris vienytų simfoninio orkestro, karinio pučiamųjų orkestro bei koncertinio pučiamųjų orkestro bruožus, atsižvelgiant į įvairius kūrinių atlikimo, jų komponavimo bei muzikinio ugdymo aspektus (Battisti, 1995). F. Fennellis netgi apibūdino savo suformuotą sudėtį kaip „tokią medinių, varinių ir mušamųjų instrumentų orkestro grupę, kokią Wagner naudojo Bayreute, tik pridėdamas saksofonų grupę“ (Hunsberger, 1994). Tais pačiais 1852 m. F. Fennellis išsiuntinėjo laiškus maždaug 400 pasaulio kompozitorių, nurodydamas savo kolektyvo instrumentinę sudėtį ir informuodamas juos apie savo sukurtą koncepciją. Greitai gausėjantis repertuaras ir didelis įrašų skaičius padėjo *wind ensemble* idėjoms sparčiai skliti per artimiausius dešimtmečius tiek JAV, tiek ir kitose šalyse.

Wind ensemble koncepcija rėmėsi keturiais svarbiausiais principais.

1. *Laisvas koncertinių programų sudarymas ansamblio dydžio ir instrumentinės sudėties atžvilgiu.* Vadinamasis „lankstusis“ sudėties formavimas, atsižvelgiant į vieno ar kito kūrinio specifiką buvo priešingybė „fiksotos sudėties“ pučiamųjų orkestro tradicijai. *Wind ensemble* sudėties viduje buvo galimi bet kokie kameriniai ar orkestriniai sudėties variantai, kuriuos sąlygojo atliekamo kūrinio ypatumai.

2. *Prioritetas teikiamas kompozitoriaus sumanymui, o ne aranžuotojo traktuotei.* Skirtingai nuo tradicinio pučiamųjų orkestro, kur kūrinių pritaikymas turimai sudėčiai yra norma, *wind ensemble* koncepcija reikalauja su muzikine medžiaga elgtis taip pat pagarbiai, kaip atlikėjai elgiasi su simfoniniam orkestrui ar kameriniam ansambliui parašytais kūriniais. Tai

skatino kompozitorius kurti rimtą koncertinę muziką, tikintis, kad akustinis rezultatas bus toks, kokį jie numatė, nepriklausomai nuo vieno ar kito kapelmeisterio valios. Šios iniciatyvos dėka gimė daugybė kūrinių – tiek koncertinio, tiek ir pedagoginio pobūdžio. Daugelis jų buvo pagrįsti šiuolaikinėmis muzikos raiškos priemonėmis, todėl (ypač iš pradžių) neįprasti tradiciniams orkestrams, dažnai ir publika juos suvokdavo bei priimdavo sunkokai.

3. *Unikalus kiekvienos kompozicijos tembrų derinys*. Tradiciniame fiksuotos sudėties pučiamųjų orkestre egzistuoja tam tikri instrumentuotės šampai, kurie nuolat taikomi, nes kiekviename kūrinyje dalyvauja visa tradicinio orkestro sudėtis. Šiuo atveju neišvengiami dažni tembrų dubliavimai, todėl skirtingi kūriniai tarpusavyje tembriškai niveliuojami. Dėl tos pačios priežasties vieno ar kito muzikinio audinio elemento balansą skambėjimo visumoje dažnai lemdavo pirmiausiai turimos orkestro grupės dydis, bet ne to elemento funkcinė svarba kūrinyje. „Lanksčiosios instrumentuotės“ atveju išeities taškas yra ne stabili orkestro masė, kurią tenka „retinti“ siekiant reikiamo skaidrumo (kaip tradiciniame orkestre), bet atvirkščiai – atskiri, individualūs balsai, kuriuos kombinuojant, dubliuojant pasiekiamas reikiamas faktūros elemento tirštumas.

4. *Lankstus požiūris į atlikėjų išdėstymą scenoje*. Tradicinis pučiamųjų orkestras išdėstomas vieną kartą visam koncertui, nežūrint į skirtingą atliekamų kūrinių, galbūt reikalaujančių kitokio išdėstymo, pobūdį. *Wind ensemble* scenoje – labilus, atlikėjai sodinami taip, kad būtų pasiektas optimalus jų tarpusavio kontaktas ir efektyviausias akustinis poveikis publikai (Hunsberger, 1994).

Taigi *wind ensemble* – gausus, tembriškai turtingas pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų kolektyvas, pasirengęs aukščiausiu lygiu atlikti įvairiausioms sudėtims parašytus akademinės muzikos kūrinius (Urnėžius, 2005^a).

Wind ensemble sudėties tipas turėjo tiek rėmėjų, tiek ir priešininkų – tradicinio pučiamųjų orkestro šalininkų. Pastarieji priekaištavo, kad *wind ensemble* sudėties pusiausyry yra nepakankama: mediniai instrumentai per silpni lyginant su metaliniais, boso linija, atliekama viena tūba, – nepakankamai sodri, per mažai kornetų ir trimitų. Todėl *wind ensemble* sudėtis būdavo įvairiai modifikuojama. Kai kurių *wind ensemble* sudėtys jų veiklos pradžioje iš tikrųjų atitikdavo pavadinimą, bet vėliau jie evoliucionuodavo tradicinio *wind band* linkme, ir tik dėl „ištikimybės tradicijai“ palikdavo (šiuo atveju formaliai ne visai teisingą) pavadinimą *ensemble* (Berz, 1997). Taigi abu XX a. antrosios pusės JAV pučiamųjų kolektyvų tipai – *wind band* (*concert band*) ir *wind ensemble* – pamažu tapo panašūs vienas į kitą, supanašėjo ir jų sudėtys, funkcijos bei repertuaras. (Urnėžius, 2005^a).

Taigi *wind ensemble* susiformavimas ir jo veikla pradėjo kokybiškai naują pučiamųjų orkestrų raidos periodą. Tokio pobūdžio kolektyvas ne tik naujai leido pažvelgti į pučiamųjų

orkestro sudėčių formavimo ypatumus, bet ir nulėmė jo traktavimo specifiką: pirma, pučiamųjų orkestras tapo pilnateisiu koncertiniu, o ne vien taikomuoju ceremonialiniu kolektyvu, o antra – šis reiškiny s paskatino kompozitorius kurti rimtą akademinę muziką pučiamųjų orkestrams. *Wind ensemble* įtaka neabejotina tiek JAV, tiek daugelio Europos šalių, ypač Didžiosios Britanijos pučiamųjų orkestrų repertuarui bei veiklai. Analogiškos tradicijos plinta ir kai kuriose Azijos šalyse – Japonijoje, Singapūre, Malaizijoje.

Per paskutinįjį XX a. ketvirtį originalių aukštos meninės vertės kūrinių įvairioms pučiamųjų orkestro sudėtims – tiek *wind ensemble*, tiek tradiciniam pučiamųjų orkestrui – kiekvienais metais būdavo sukuriama vis daugiau. Taigi pučiamųjų orkestras Vakaruose pagaliau užėmė vietą tarp akademinę koncertinę muziką atliekančių kolektyvų. Todėl dėsninga, kad Vakaruose visos pučiamųjų orkestro veiklos sritys yra plačiai nušviečiamos: publikuojama daug knygų, straipsnių, rašomi ir ginami magistro darbai bei daktaro disertacijos apie pučiamųjų orkestrų istoriją, repertuarą, kūrinių meninės vertės kriterijų taikymą kompozicijoms pučiamųjų orkestrams ir kt. Rašomi pučiamųjų orkestro istorijos veikalai, užpildant ilgai buvusią spragą – daugelyje muzikos istorijos vadovėlių apie pučiamųjų orkestrus net neužsimenama. Kasmet išleidžiama daug metodinės literatūros pučiamųjų orkestrų dirigentams. Be abejo, Vakaruose yra daug žymių pučiamųjų orkestrų dirigentų, išleidžiama gausybė įrašų. Todėl galima teigti, kad pučiamųjų orkestrų meninio lygio ir veiklos masto pakilimo tendencija Vakaruose yra akivaizdi visose srityse: instrumentinių sudėčių, repertuaro, atlikėjų meistriškumo, muzikologinių tyrimų ir t.t. Tačiau šis suklestėjimas pirmiausiai remiasi, kaip minėta, originalių kūrinių, parašytų specialiai pučiamųjų orkestrams gausa. „Vakarų pučiamųjų orkestrų raidos analizė leidžia daryti išvadą, kad viena pačių svarbiausių jų suklestėjimo priežasčių pastaraisiais dešimtmečiais yra gausa kompozitorių, rašančių muziką specialiai pučiamųjų orkestrams. Galima sakyti, kad susidarė abiem pusėms palanki kompozitorių ir atlikėjų simbiozė: orkestrai papildė repertuarą naujais originaliais kūriniais, o kompozitoriai turi galimybę savo kompozicijas išgirsti ir jas populiarinti. Lyginant su simfoniniu orkestru, pučiamųjų orkestras yra finansiškai ne toks brangus, be to, mobilesnis, paslankesnis bei geriau prisitaikantis prie įvairiausių sąlygų. Vakaruose pučiamųjų orkestrų gausu, nemažai jų atitinka visus profesionalaus, aukštos kategorijos meninio kolektyvo reikalavimus, todėl pučiamųjų orkestras dažnai tampa puikia tiek gerai žinomų, tiek ir jaunų kompozitorių kūrybos laboratorija. Ypač palanki kompozitoriams yra Vakaruose įprasta kūrinių užsakymų praktika – kolektyvas ar organizacija, užsakę kompozitoriui kūrinį garantuoja autoriui honorarą, kartu įpareigodami kompozitorių laiku atlikti užsakytą darbą“ (Urnėžius, 2005^a).

Apie pučiamųjų orkestrų populiarumą akivaizdžiai kalba įvairiose šalyse atlikti statistiniai tyrimai. Skandinavijos šalyse pučiamųjų orkestrai yra plačiai paplitę, o jų veikla yra

ypač intensyvi. Pavyzdžiui, 2002 m. duomenimis Suomijoje vien tik profesionalių karinių orkestrų yra 12, jau neminint policijos, aukštųjų mokyklų, bendruomenės ir kitų orkestrų (Laitinen, 2002). 2001 m. Švedijoje aktyviai veikė apie 1000 pučiamųjų orkestrų (Jansson, 2001), o Norvegijoje (šioje šalyje gyvena kiek daugiau nei 4 mln. žmonių) veikia apie 2000 mokymo įstaigų, bendruomenių ir kt. orkestrų, kuriuose groja apie 75000 muzikantų (Dahle, 2003).

XX a. viduryje ir antrojoje pusėje Vakarų šalyse (JAV, Vakarų Europoje) itin pagausėjo kompozitorių, kurie tapo pripažinti ir populiarūs būtent savo kūrinių pučiamųjų orkestrui dėka. Paminėsime tik kai kurias pavardes: tai amerikiečiai Morton Gould (1913-1996), Vincent Persichetti (1915-1987), Alfred Reed (1921-2005), Francis McBeth (g. 1933), Robert Jager (g. 1939), David Maslanka (g. 1943), James Barnes (g. 1949), Jack Stamp (g. 1954), Frank Ticheli (g. 1958), britai Malcolm Arnold (1921-2006), Philip Sparke (g. 1951), Adam Gorb (g. 1958), olandai Johan de Meij (g. 1953), Jan van der Roost (g. 1956) ir daugelis kitų. Kai kurių iš šių kompozitorių kūryboje kūriniai pučiamųjų orkestrui yra svarbiausia sritis, o kai kurie apskritai rašo beveik vien šiam kolektyvui. Šie kompozitoriai, skirtingai nei ankstesnėse epochose, jau nebėra žemesnės kategorijos muzikos kūrėjai, bet visaverčiai, plačiai pripažinti ir aukštai vertinami menininkai.

Akivaizdu, kad šiuo metu nuolat gausėjančios aukštos meninės vertės kūrinių gausos avangarde neabejotinai yra Jungtinės Amerikos valstijos. Dar 1954 m. F. Fennellis rašė, kad „pučiamųjų muzika buvo vienas didžiausių JAV įnašų į muzikos atlikimo sritį pirmoje XX a. pusėje. Mes išlaisvinome muzikinę jėgą, neturėjusią analogų per visą muzikos meno istoriją“ (Battisti, 1995). Tai lieka aktualu ir šiuo metu. Kitose šalyse pučiamųjų orkestrų raidos sparta taip pat reikšminga. Ypač paminėtina Didžiosios Britanijos pučiamųjų muzika, kuri, kaip ir amerikiečių, plačiai skamba visame pasaulyje.

Ypač svarbu, kad Vakarų šalyse daug dėmesio skiriama jaunosios pučiamųjų orkestrų muzikantų kartos ugdymui visuose švietimo lygiuose. Skatinama, kad mokyklų, kolegijų, universitetų orkestrai atliktų aukštos meninės vertės kūrinius – tokiu būdu siekiama ugdyti jaunosios kartos skonį aukštos kokybės muzikai (tiek pučiamųjų orkestrui, tiek ir muzikai apskritai). Žinoma, tai nereiškia, kad kitokio, lengvesnio pobūdžio kūriniai negali būti įtraukiami į orkestrų programas, tačiau daugelis pučiamųjų muzikos propaguotojų laikosi nuomonės, kad atliekamų kūrinių kokybė ir moksleivių muzikinis skonis yra vienas iš svarbiausių muzikinio ugdymo tikslų (Ambrose, 2003). Pučiamųjų orkestro „funkcionavimas ir finansiniu, ir kitais praktiniais požiūriais yra žymiai lankstesnis ir lengviau palaikomas nei simfoninio orkestro, yra puiki terpė jauniems muzikantams tobulėti, todėl Vakaruose daug reikšmės teikiama įvairių lygių pučiamųjų orkestrų mokykloms. Tikslios statistikos šiuo metu pateikti negalime, tačiau yra

gerai žinoma, kad Vakarų Europoje, ypač JAV, labai daug moksleivių, kolegijų bei universitetų studentų groja pučiamųjų orkestruose. Taigi apibendrinant galima teigti, kad įvairios pučiamųjų orkestro atmainos Vakarų tradicijoje turi visais požiūriais galias ir tvirtas šaknis“ (Urnėžius, 2005).

Buvusiojo Rytų bloko šalyse pučiamųjų orkestrų padėtis žymiai skiriasi. Pavyzdžiui, Rusijoje, sprendžiant iš publikacijų periodikoje, pučiamųjų orkestrų programų, skelbiamų internete, senasis požiūris į pučiamųjų orkestrą dar labai gajus ir naujos tendencijos skiriasi kelia gana sunkiai. „Praėjusiame amžiuje Europos kompozitoriai rimtai atkreipė dėmesį į pučiamųjų orkestrines sudėtis, bet mūsų šalyje, kaip visada, tai pastebėjo neseniai. Todėl pučiamųjų muzika pas mus daugeliui yra mažiau įdomi nei simfoninė. O be reikalo. Mes ir čia šiek tiek atsiliškame nuo Europos“ (Зоррабян, 2002). Pateiktoji nuomonė gana švelniai išreikšta – žodeliai „šiek tiek“ vis dėlto neatspindi to atotrūkio, kurį galima pastebėti tarp Rytų ir Vakarų patirties ir praktikos.

Apibendrinant šiame poskyryje išanalizuotą medžiagą galima daryti išvadą, kad XX amžius pučiamųjų orkestrui Vakarų šalyse buvo klasikinio akademinio repertuaro susiformavimo amžius. Per maždaug šimtmetį pučiamųjų orkestrai pasiekė tokių rezultatų, kokių kiti Europos muzikiniai kolektyvai siekė keletą šimtmečių. Nuo pirmųjų negausių bandymų amžiaus pradžioje pučiamųjų orkestrų repertuaras išaugo į gausų įvairaus pobūdžio kūrinių lobyną ir įžengė į XXI amžių kaip pilnavertė muzikinės klasikos dalis. Panašiai galima apibūdinti ir pučiamųjų orkestrų veiklos pokyčius. Nuo antraeilio, daugiausiai utilitarinę (ceremonialo, pramoginę) muziką atliekančio kolektyvo pučiamųjų orkestrai evoliucionavo link aukštos kokybės koncertinės sudėties. Šiuo metu Vakaruose pučiamųjų orkestrai groja labai įvairų repertuarą. Būdinga yra tai, kad orkestrai skirstomi ne tik pagal sudėtis, bet ir pagal jų atliekamą funkciją ir repertuarą. Buvusioje SSRS vienas ir tas pats orkestras žygiuodavo demonstracijose, linksmino publiką parke ir kartais grodavo koncertinius kūrinius scenoje. Vakarietiškoje tradicijoje pastebima orkestrų specializacija – žygio orkestras nepretenduoja į koncertinio orkestro kriterijus, o koncertinis paprastai vengia groti žygiuodamas. Kaip jau buvo minėta, skirtingose šalyse orkestrų praktika gali gerokai skirtis, bet visiškai įmanoma yra nustatyti bendrąsias tendencijas.

3. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ VEIKLOS YPATUMAI XX A. PABAIGOJE – XXI A. PRADŽIOJE

Lietuva daugelį metų dėl geopolitinių priežasčių buvo susijusi su žlugusios Sovietų sąjungos kultūrinėmis tradicijomis. Šiuo metu matyti akivaizdus posūkis į Vakarų – kaip ir daugelyje Lietuvos gyvenimo sričių. Pučiamųjų instrumentų orkestrų veikla yra viena iš tų muzikos sričių, kurios itin akivaizdžiai orientuojasi į Vakarų tradicijas. Tai rodo intensyvūs Lietuvos pučiamųjų orkestrų instrumentinių sudėčių formavimo bei repertuaro pokyčiai, kuriuos neabejotinai veikia bendradarbiavimas su Vakarų šalių kolektyvais. Šiame darbo skyriuje bus analizuojamos šio pereinamojo periodo bendrosios aplinkybės.

Lietuva ilgus metus puoselėjo savas pučiamųjų orkestrų tradicijas, tačiau lyginant su Vakarų tradicija, buvo gana kuklios ir susijusios su Rytų (buvusios SSRS orkestrinių tradicijų) specifika. Sprendžiant iš publikacijų spaudoje, galima daryti prielaidą, kad Vakarų įtaka plinta ir kitose buvusio Rytų bloko šalyse (Зорбян, 2002). Taigi nors pučiamųjų orkestrų sudėtys ir veiklos pobūdis Rytuose (pirmiausia buvusios Sovietų sąjungos šalyse) ir Vakaruose iki šiol gerokai skiriasi, tačiau pastaruoju metu atsiranda vis daugiau bendrų bruožų. Visiškos izoliacijos tarp šių geokultūrinių reiškinių niekada nebuvo, tačiau galima teigti, kad pastaruoju metu galime stebėti laipsnišką pučiamųjų orkestrų dviejų tradicijų suartėjimą, o tiksliau – vienos tradicijos (rytietiškosios) perėjimą prie kitos (vakarietiškosios). Šiuo požiūriu Baltijos valstybėse, taip pat ir Lietuvoje, reformos vyksta sparčiausiai. „Lietuvos pučiamųjų orkestrai šiuo metu patiria daug reikšmingų kiekybinių ir kokybinių pokyčių – jų veiklos ypatumus per pastarąjį penkiolika metų imta artinti prie vakarietiškojų standartų“ (Urnėžius, 2005).

Iki pat pastarojo laikotarpio galima pastebėti, kad periodinėje spaudoje pučiamųjų orkestrų veikla, jų koncertai retokai minimi. Matyt, šio reiškinio priežasčių yra ne viena. Pirmiausiai galima konstatuoti: Lietuvoje, kaip ir Vakaruose prieš 50 ir daugiau metų, pučiamųjų orkestrai nelaikomi visaverčiais meno kolektyvais. Kita vertus jų koncertai nėra dažni. Net aukščiausios kategorijos profesionalai nelepina klausytojų nuolatiniais pasirodymais. Turbūt žinomiausias ir daugiausiai laurų pelnęs Lietuvoje ir užsienyje yra pučiamųjų orkestras „Trimitas“. Šis kolektyvas atliekė aukščiausios kategorijos muziką: jo repertuare sutinkame ir klasikos transkripcijas, ir XX a. lietuvių bei užsienio kompozitorių (T. Makačino, P. Hindemitho) simfonijas (Barkauskas, 2002), tačiau šio kolektyvo pasirodymai Lietuvos scenose yra pernelyg reti. „Retokai girdime pučiamųjų instrumentų orkestrą „Trimitas“ Lietuvoje rengiamuose tarptautiniuose festivaliuose. Gal todėl, kad stokojama didelių erdvių? O gal

kompozitoriai, prodiuseriai nesidomi šia muzika? Gaila, nes tokia užkrečiama energija sklinda iš didelio vyrų orkestro, tiek daug ji duoda impulsų kitų meno šakų kūrėjams!“ (Kunčienė, 2002). Greičiausiai svarbios yra visos priežastys, kurios, žinoma, yra tarpusavyje susijusios.

Pučiamųjų orkestras Lietuvoje dažnai vis dar laikomas pirmiausia paradų, eitynių, pramogų aksesuaru. „Kiekvienas šimtmetis ar net dešimtmetis pučiamųjų orkestrų raidos istorijoje įneša savas korektūras. Pažvelkime į dabartinius pučiamųjų instrumentų orkestrus. Visi jie atrodo labai puošnūs, vilkėdami gražius tautiška atributika išpuoštus rūbus. Dauguma didesniųjų orkestrų programos pajvairinimui kviečiasi į pagalbą jaunas, gražias, taip pat spalvingai aprengtas šokėjas. Sudaromos estradinės, instrumentinės grupės, kurios koncerto metu žymiai pajvairina, praplečia programą, tenkina daugelio klausytojų bei žiūrovų skonį. Maži, dideli orkestrai jungiasi į orkestrus, turinčius net iki tūkstančio pučiamųjų - taip būna paradų, švenčių, metu. Net fanfaros, kurios dėl savo diapazono skurdumo į orkestrą paprastai nepriimamos, didelių švenčių bei iškilnių metu yra naudojamos. Jokiu kitu instrumentu jų pakeisti negalima. Tik jos moka taip iškilmingai paskelbti, kad šventė jau prasidėjo“ (Batavičius, 1995). Taigi galima pastebėti, kad Lietuvoje kol kas dar labai gajos yra tokios pat pseudoprogresyvos tendencijos (t.y. polinkis atlikti beveik vien lengvąją muziką), kaip ir pas mūsų Rytų kaimynus. Todėl, prisimenant 2-me, o ypač 3-me skyriuje aptartus Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų veiklos ypatumus, jų platų diapazoną ir meninį lygį, galima užtikrintai siūlyti tiek pučiamųjų orkestrų vadovams bei muzikantams, tiek ir platesnei visuomenei visapusiškai pažinti Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų kultūros ypatumus, jų įvairovę ir perimti ne tik išoriškus jų požymius, bet ir gilesnius kultūrinius sluoksnius.

Vienas iš svarbiausių pučiamųjų orkestrų veiklos pokyčių, jų sąstingio nugalėjimo požymis yra konkursai, festivaliai ir čempionatai, kuriuose kuo toliau, tuo daugiau girdime įdomesnių kūrinių, kylantį kolektyvų lygį, o svarbiausia – noriai ir sėkmingai muzikuojančią jaunąją muzikantų pamainą. „Vertinant V Lietuvos pučiamųjų orkestrų čempionatą ir prognozuojant Lietuvos pučiamųjų orkestrų ateitį, galima pasidžiaugti, kad tarp muzikuojančiųjų yra daug jaunimo, orkestrai imasi vis įvairesnio repertuaro, naudojami originalia Vakarų autorių muzika pučiamųjų orkestrams. Problemiškas vis dar tebėra tautinio repertuaro klausimas. Apskritai repertuaras – labai plati ir aktuali tema, kurią reikėtų gvildinti atskirai. Visgi akivaizdu, kad mūsų orkestrai turi iš ko rinktis ir į ką lygiuotis. Pasak komisijos pirmininko, lietuvių lygis sparčiai kyla: Olandijoje pučiamųjų orkestrai tokios būklės, kokia dabar Lietuvoje, buvo maždaug prieš 25 metus, o sprendžiant pagal lygio augimą per pastaruosius metus, lietuviai olandus turėtų pavyti per penketą ar dešimtį metų. Gražių, šiltų žodžių (tiesa, ir kritikos) čempionato rengėjai bei muzikantai sulaukė ir iš kitų komisijos narių. Mums belieka prisidėti prie išreikštų vilčių, kad pučiamųjų orkestrų ateitis Lietuvoje tikrai šviesi“ (Urnėžius, 2005^b).

Minėtas repertuaro, ypač lietuviškojo klausimas yra labai aktualus. Mokslinėje, periodinėje spaudoje, interneto šaltiniuose informacijos apie lietuvių kompozitorių kūrinius pučiamųjų orkestrui galima rasti labai nedaug. Lietuvių kompozitoriai muziką pučiamųjų orkestrui rašė anksčiau, rašo ją ir dabar. Tačiau palyginus su vakarietiškojo repertuaro lobynais mūsų kompozitorių darbai labai negausūs. Čia vėl reikėtų atsiminti anksčiau dominavusį Vakarų kompozitorių požiūrį į pučiamųjų orkestrus, aptartą ankstesniuose skyriuose. Matyt, šių šalių tendencijos būtų geras pavyzdys – kompozitorių ir orkestrų bendradarbiavimas gali teikti akivaizdžią abipusią naudą. Lietuvoje jau esama profesionalių koncertinės muzikos pučiamųjų orkestrui pavyzdžių – tai E. Balsio, J. Domarko, T. Makačino kompozicijos. Tačiau 2004 m. kalbėdama apie T. Makačino „Symphonia in H“ V. Gurskaitė pažymi, kad „nekasdieniška <...>, jog kūrinys parašytas dideliame pučiamųjų orkestrui“ (Gurskaitė, 2004). Tai rodo, kad profesionalusis pučiamųjų orkestrų traktavimas mūsų kompozitoriams dar yra didesne dalimi ateities reiškinys.

2-ame skyriuje buvo pateikta keletas skaičių, liudijančių apie pučiamųjų orkestrų gausą kai kuriose Vakarų šalyse. Šiame skyriuje svarbu išnagrinėti, kokia padėtis pučiamųjų orkestrų paplitimo požiūriu yra Lietuvoje.

Lietuvos liaudies kultūros centro (LLKC) duomenimis respublikoje šiuo metu yra užregistruoti 109 pučiamųjų orkestrai. Iš jų: 8 kariniai, valstybinis pučiamųjų orkestras „Trimitas“, 5 miestų: Kauno pučiamųjų orkestras „Ažuolynas“, Panevėžio pučiamųjų orkestras „Garsas“, Šiaulių miesto pučiamųjų orkestras, Klaipėdos pučiamųjų orkestras „Bangpūtys“, Palangos pučiamųjų orkestras, 4 aukštųjų mokymo įstaigų: Muzikos Akademijos, Vilniaus Universiteto, Kauno Technologinio Universiteto, Klaipėdos Universiteto Menų fakulteto, 6 muzikos ir meno kolegijų, 37 papildomo muzikinio ir meno ugdymo mokyklų, 28 kultūros namų ir centrų, 15 vidurinių mokyklų, 5 bendruomenių pučiamųjų orkestrai.

Iš šių duomenų matyti, kad pučiamųjų orkestrų šalyje sąlyginai yra labai mažai. Rajonuose yra tik po vieną ar du orkestrus, dauguma jų yra tik rajonų centruose. Jeigu lyginti Lietuvą, pavyzdžiui su Vokietija – tai mūsų šalyje santykinai pučiamųjų orkestrų galėtų būti 500 - 700. Orkestrų iš viso nėra Joniškio, Šakių, Varėnos rajonuose, o Ukmergės, Širvintų, Zarasų rajonuose orkestrai tik pradeda komplektuotis. Naujai orkestrai kuriami Druskininkuose ir Birštone.

Per keletą paskutiniųjų metų, orkestrų, aktyviai dalyvaujančiųjų kūrybinėje veikloje, meninis lygis ypač pakilo. Tam labiausiai įtakojo pučiamųjų orkestrų čempionatų organizavimas. Tarptautinės komisijos nuomone orkestrai čempionate užėmę prizines vietas neabejotinai yra pasiekę aukščiausią mėgėjiško meno lygį, o pirmąsias vietas – neatsilieka nuo profesionalaus

meno kolektyvų lygio. Kitų, čempionatuose ir konkursuose nedalyvaujančių orkestrų menines galimybes vertinti yra sudėtinga, nors 2003 m. LLKC vykdyta orkestrų atranka į Pasaulio dainų šventę parodė, kad didesnė dalis orkestrų yra pajėgūs ir gali tinkamai paruošti menines programas. Tačiau nuolatinė vidurinių, muzikos bei aukštųjų mokyklų muzikantų kaita, susidaranti dėl to, kad moksleiviai ir studentai baigia mokslą ir palieka mokyklą, nesudaro gerų prielaidų orkestrams visada išlaikyti labai aukštą meninį lygį. Orkestrų meninį lygį įtakoja ir labai prasta orkestrų techninė bazė: tik nedaugelis orkestrų yra dalinai apsirūpinę naujais šiuolaikiškais instrumentais, dar grojama Rusijos, Čekijos firmų gamybos instrumentais; tik 5 orkestrai turi nepakeičiamą mušamųjų grupės atstovą – timpanus.

Meninį lygį įtakoja pasirenkamos muzikavimo tobulinimo programos bei repertuaras, praktiniai užsiėmimai, taikant specialią metodinę medžiagą. Tokios medžiagos kai kurie orkestrai savo iniciatyva yra įsigiję iš Olandijos, Švedijos. Vertingi ir dažnai atliekami yra R.Giedraičio parengti choralai, išleisti LLKC lėšomis. LLKC 2004 m. įsigijo iš „De haske“ leidyklos (Olandija) metodinės medžiagos komplektus individualiam instrumentalistų meistriškumui tobulinti, taip pat 2-jų lygių orkestrams. Turimos medžiagos pavyzdžiu yra planuojama sukurti lietuvišką šios mokymo priemonės versiją (analizę atlieka K. Daugėla).

Turima informacija leidžia teigti, kad 50 - 60 orkestrų sistemingai tobulina muzikinį pasiruošimą, ugdo naujus muzikantus, pastoviai ruošia koncertines programas ir vysto koncertinę veiklą. Šiais metais (2007) į tarptautinius renginius Europoje žada vykti iki 10 orkestrų, 8 orkestrai dalyvaus tarptautiniame studentų festivalyje „Gaudeamus“ Rygoje.

Per pastaruosius metus orkestrai visapusiškai atnaujina repertuarą: kasmet bent po 5 naujus kūrinius pučiamųjų orkestrų čempionatui įsigyjama iš Olandijos „De haske“ leidyklos. Šios kompozicijos pateikiamos kaip privalomi konkursiniai kūriniai. Orkestrų repertuarą papildė LLKC 2004 m. įsigyti kūriniai, studentų festivalio „Gaudeamus“, Aukštadvario ir Trakų festivalių repertuaro kūriniai, bei po keletą kūrinių – tarpusavio mainų tarp orkestrų rezultatas. Naujus kūrinius A lygio orkestrams yra sukūrę K.Daugėla ir V.Lopas (pastarojo kūrinys „Varlių maršas“ yra LLKC įsigytas, padaugintas ir pateiktas 15 orkestrų, kaip privalomas kūrinys 2007 vyksiančiam Aukštadvario festivaliui).

Orkestrų pasiruošimu, kūrybine ir koncertine veikla kaip paprastai rūpinasi tik orkestrų vadovai, todėl nuo jų iniciatyvos, aktyvumo, atkaklumo visapusiškai priklauso kompleksinė orkestro padėtis. Yra būtinybė, kad orkestrų administracinį – organizacinį darbą vykdytų orkestrų vadybininkai – administratoriai, o kūrybinį darbą atliktų profesionalūs dirigentai.

Atskirų orkestrų veiklą kuruoja ir organizuoja jų steigėjai – meno ir muzikos mokyklų administracijos, kultūros centrų specialistai ir vadovai. Pakankamai gerai orkestrais rūpinasi Jurbarko, Kupiškio, Plungės, Kybartų, Skuodo kultūros centrai. Savivaldybės tiesiogiai bei

kompleksiškai rūpinasi, finansuoja tik profesionalius miestų: Panevėžio, Kauno, Šiaulių, Klaipėdos ir Palangos orkestrus.

Daugelio orkestrų materialinė – techninė bazė yra prasta. Nei vienas orkestras neturi pilno ir vienos firmos (pvz. „Yamaha“) instrumentų komplekto – tai yra praktikuojama užsienio šalių orkestruose, nes vienodos konstrukcijos instrumentai leidžia pasiekti geresnio intonavimo ir tembrinio vieningumo. Daugumoje orkestrų muzikantai yra įsigiję nuosavus instrumentus, tačiau tik tuos, kurie yra populiarūs ir universalūs individualiam muzikavimui: saksofonus, klarnetus, trimitus. Didžiausias yra finansiškai brangiausių, tačiau itin reikalingų instrumentų stygius: valtornų, tūbų, timpanų, kai kurių mušamųjų grupės instrumentų.

Pučiamųjų orkestrų žanro specifika reikalauja jų veiklai pakankamai daug lėšų: reikalingi instrumentai, apranga, kūriniai, ilgalaikis apmokymas groti įvairiais instrumentais (reikia keleto specialistų ir keleto mokymo metų), taip pat būtinos transporto išlaidos. Naujas ir pilnas orkestro instrumentų komplektas kainuoja iki 500 tūkstančių litų (šiuos duomenis pateikė ir leido jais naudotis magistro darbe LLKC muzikos poskyrio vyr. specialistas Juozas Kirdeikis).

Apibendrinant poskyrį galima teigti, kad Lietuvos pučiamųjų orkestrų būklė yra gana problemiška, ypač sudėtingos orkestrų gyvavimo materialinės sąlygos. Kita vertus akivaizdu, kad orkestrų gausėja, jų veikla plečiasi, užmezgami ryšiai ir sėkmingai bendradarbiaujama su užsienio šalimis.

4. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ SUDĖČIŲ TYRIMAS

4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Bendrame Lietuvos pučiamųjų orkestrų raidos kontekste aktualu išsiaiškinti, kaip šiuo metu atrodo Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtys – pirmiausiai nustatyti, ar akivaizdi yra jų orientacija į vakarietiškąją tradiciją.

Tuo tikslu 50 Lietuvos pučiamųjų orkestrų vadovų buvo paprašyta pateikti duomenis apie savo orkestro instrumentinę sudėtį. Tai beveik pusė iš visų Lietuvoje esančių pučiamųjų orkestrų (kaip jau minėta ankstesniame poskyryje, tyrimo metu Lietuvos liaudies kultūros centras iš viso Lietuvoje oficialiai buvo užregistravęs 109 pučiamųjų orkestrus). Be to, visi šie 50 orkestrų po respublikinės atrankos tapo būsimosios Pasaulio lietuvių dainų šventės dalyviais, t.y. sudaro pajėgesniąją, aukštesnės kategorijos orkestrų pusę. Todėl galima teigti, kad gautieji duomenys yra pakankamai reprezentatyvūs.

Duomenys apie pučiamųjų orkestrus suskirstyti į *grupes pagal sudėties tipą*:

- varinių pučiamųjų orkestrai,
- fanfariniai orkestrai,
- mišrieji orkestrai.

Orkestrų tipai – į *kategorijas* pagal institucijos, kurioje jie įsteigti, pobūdį:

- miesto profesiniai ir kariniai orkestrai,
- konservatorijų orkestrai,
- muzikos ir meno mokyklų orkestrai,
- vidurinių mokyklų ir gimnazijų orkestrai,
- kultūros centrų orkestrai.

4.2. Tyrimo analizė ir rezultatai

Kaip jau minėta, tyrime dalyvavo 50 respondentų. 6-11 lentelėse pateikiami visi duomenys, išskyrus konkrečių orkestrų pavadinimus. Pirmoje lentelėje (Nr. 6) pateikiami duomenys apie visų kategorijų varinių pučiamųjų orkestrus, kitoje (Nr. 7) – apie visų kategorijų fanfarinius ir jiems artimų sudėčių orkestrus, likusiose (Nr. 8–11) – apie mišriuosius pučiamųjų orkestrus, kiekvienai kategorijai skiriant atskirą lentelę (tai neišvengiama dėl duomenų gausumo). Lentelėse parodoma tiksli kiekvieno atskirai paimto orkestro sudėtis, atskiro instrumento naudojimo dažnumą nagrinėjamosios grupės ar kategorijos orkestruose, bendras atlikėjų, grojančių konkrečiu instrumentu skaičius bei muzikantų skaičiaus konkrečiam instrumentui vidurkis, medinių ir varinių instrumentų santykis bei jo rodiklis mišriuosiuose orkestruose. Pastarasis rodiklis yra labai svarbus – jau nuo 8-to dešimtmečio santykinis medinių dominavimas buvo vienas svarbiausių orkestrų meninių galimybių lygio, tembrinės įvairovės bei apskritai aukšto meniškumo požymių (pateikiamas tik instrumentų partijų, o ne muzikantų, grojančių mediniais ir variniais skaičiaus santykis). Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai rodo instrumento partijos specifiką orkestre: viena vertus jis rodo partijos svarbą – kuo didesnis vidurkis, tuo svarbesnė partija, kita vertus (jei indeksas = 1) rodo instrumento išskirtinumą, jo individualizavimą. Tradiciškai kai kurių instrumentų (klarnetų, kornetų) partijos yra dubliuojamos, tuo tarpų kitų instrumentų (obojaus, fagoto, saksofonų) vieną partiją atlieka tik po vieną muzikantą. Tendencija vengti dubliavimų ir apsiriboti vienu atlikėju vienai partijai hipotetiškai galėtų būti vertinama kaip *wind ensemble* įtakos (žr. 2.2. poskyrį) apraiška. Taigi atlikėjų skaičiaus partijai vidurkis yra nevienareikšmis rodiklis – jo vertinimas priklauso nuo konkretaus instrumento funkcijos traktavimo ir konkrečios tradicijos poveikio ypatumų. Lentelių duomenys neleidžia patikslinti kai kuriuos sudėties niuansus: ne visada aišku, kiek muzikantų groja mušamaisiais, ar I bosų partiją groja bosinėmis ar kontrabosinėmis tūbomis, o kornetų partijas – autentiški kornetai ar trimitai ir t. t.

Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėtis, jų dabartinius ypatumus galima vertinti tiek lyginant su ankstesniuoju, sovietiniu laikotarpiu, tiek ir su naujosiomis vakarietiškoms tradicijomis. Viena svarbiausių pastarųjų metų naujovių, akivaizdžiai sąlygota Vakarų tradicijos įtakų yra siekimas burti varinių pučiamųjų orkestrus.

Varinių pučiamųjų orkestrai egzistavo ir anksčiau, sovietiniu laikotarpiu, tačiau jų sudėtys buvo negausios (paprastai jas sudarė tik sakshornų šeimos instrumentai), nulemtos greičiau aplinkybių nei kryptingo formavimo. Tuo tarpu dabartiniai varinių pučiamųjų orkestrai, nors dar nedrąsiai, bet orientuojasi į vakarietiškąjį modelį (žinoma, nė vienas iš nagrinėjamųjų

orkestrų neatitinka vakarietiškojo *brass band* standarto). Šių sudėčių formavimo dėsniumus nustatyti sunku, nes orkestrai vienas nuo kito labai skiriasi. Matyt, dažnai orkestrų vadovai tiesiog išnaudoja visus instrumentus, kuriuos įmanoma įtraukti į orkestrą. Varinių pučiamųjų orkestrų narių skaičiaus vidurkis – **23,6**.

6 lentelė

Varinių pučiamųjų instrumentų orkestrai (iš viso 8)

Instrumentai ir partijos	Muz., meno m- los	Vidurinės m-los ir gimnazijos				Kultūros centrai			Orkestrų, kuriuose yra instr., skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	1	2	3	4	5	6	7	8			
Trimitas I	-	1	1	-	-	1	-	-	3	3	1
Trimitas II	-	1	2	-	-	-	-	-	2	3	1,5
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornetas I	6	2	1	4	6	2	2	2	8	25	3,13
Kornetas II	6	2	1	6	6	3	3	2	8	29	3,63
Kornetas III	-	-	-	-	-	-	3	-	1	3	3
Fliugelhornai	-	-	-	-	-	3	1	-	2	4	2
Valtorna I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	2	1	3	1	2	1	1	2	8	13	1,63
Altas II	1	-	3	1	1	3	3	2	7	14	2
Tenoras I	-	1	3	2	-	1	2	1	6	10	1,67
Tenoras II	-	1	1	1	-	2	2	1	6	8	1,33
Tenoras III	-	1	1	-	-	-	-	1	3	3	1
Baritonas(eufoniumas)	4	1	2	2	4	1	2	1	8	17	2,13
Trombonas I	1	-	-	1	1	-	1	-	4	4	1
Trombonas II	1	-	-	1	1	-	2	-	4	5	1,25
Trombonas III	1	-	-	-	1	-	-	-	2	2	1
Bosas I	2	1	1	1	4	1	2	-	7	12	1,71
Bosas II	-	2	1	-	-	1	1	-	4	5	1,25
Timpanai	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Mažasis būgnelis	1	1	1	-	1	1	1	1	7	7	1
Didysis būgnas	1	1	1	-	1	1	1	1	7	7	1
Lėkštės	1	1	1	-	1	1	1	1	7	7	1
Kiti mušamieji instrumentai	-	2	3	-	-	-	1	-	3	6	2
Kiti instrumentai	-	-	1 (fl.)	-	-	-	-	-	1	1	1
Iš viso muzikantų	27	19	27	20	30	22	29	15	Muzikantų skaičiaus vidurkis -23,63		

Vis dėlto kai kuriuos dėsniumus galima nustatyti. Išlaikoma gana stabili, pilna sakshornų šeima, rečiau sutinkamas tik III tenoras. Baritono (eufonio) partiją, skirtingai nuo ankstesniojo laikotarpio, dažniau atlieka daugiau nei vienas muzikantas (vidutiniškai 2,13 vienai partijai). I tenoro atlikėjų vidurkis partijai taip pat didesnis nei 1. Soprano tesitūros instrumentai daugiausiai kornetai, trimitų nedaug. Tiesa, prisimenant ilgametę Lietuvos orkestrų praktiką kornetų partijas atlikti trimitais, negalima užtikrintai teigti, ar ir šiuo atveju kornetų partijas atlieka autentiški kornetai, ar naudojamasi trimitais. Pusė orkestrų turi daugiau ar mažiau pilną trombonų grupę – o tai visiškai nebuvo būdinga sovietinės tradicijos varinių orkestrams. Dviejuose orkestruose naudojami fliugelhornai – tai irgi visiškai nauja tendencija, šis

instrumentas į mūsų orkestrus buvo įtrauktas neseniai ir tai yra akivaizdus žingsnis vakarietiško link. Kita vertus visiškai nėra valtornų – greičiausiai todėl, kad jos Lietuvoje apskritai yra „deficitinis“ instrumentas – muzikos mokyklose mažai besimokančių šiais instrumentais, juolab retai sutiksi valtornininką mėgėją. Kita galima valtornų ignoravimo priežastis – minėta orientacija į vakarietiškas *brass band* sudėtis – tipiniame britiškojo pavyzdžio *brass band* vartojami altiniai sakshornai (althornai), o valtornų juose nėra. Tačiau mažojo korneto, kuris yra būtinas tradicinio *brass band* narys, taip pat nėra nė viename orkestre, nes šis instrumentas Lietuvoje dar gana retai sutinkamas.

Įdomu pastebėti, kad kai kurių instrumentų (kornetų, altų, trombonų) antrąją partiją groja daugiau muzikantų nei pirmąją – priežastis, matyt, yra ta, kad tarp vidurinių, muzikos mokyklų bei mėgėjų orkestrų aukštos kvalifikacijos muzikantų yra nedaug. Greičiausiai dėl tos pačios priežasties I boso atlikėjų skaičius žymiai pralenkia II boso atlikėjų skaičių. Tačiau iš atsakymų negalima nustatyti, ar I boso partiją atlieka mažoji tūba Es arba F, ar didžioji tūba B, bet galima spėti, kad naudojamos mokiniams patogesnės mažosios tūbos.

Mušamųjų grupė niekuo ypatingai neišsiskiria, joje naudojami tipiniai pučiamųjų orkestro instrumentai: mažasis ir didysis būgnai bei lėkštės, rečiau – kitokie mušamieji.

Fanfarinių orkestrų (variniai pučiamieji ir saksofonai) sudėtys instrumentų gausos požiūriu yra labai nevienodos: gausiausias orkestras – 43, mažiausias – 15 muzikantų. Narių skaičiaus vidurkis – **25,75**. Iš 8 orkestrų 3 turi po 2 saksofonus, taigi negalima kalbėti apie pilnas grupes, todėl jie priskirtini prie fanfarinių tik sąlygiškai. Matyt, šiuo atveju taip pat susiduriame su atveju, kai į orkestrą įtraukiami visi turimi instrumentalistai. Tuo tarpu kiti fanfariniai orkestrai, turintys daugiaž pilnas saksofonų grupes, greičiausiai yra suformuoti orientuojantis į kai kuriose Europos šalyse senas tradicijas turinčias sudėtis. Žinant, kad Lietuvos pučiamųjų orkestrų vadovai ypač dažnai bendradarbiauja su Olandijos muzikantais, galima teigti, kad būtent Olandijos ir Belgijos orkestrų tipas jiems tapo pavyzdžiu.

Fanfariniai ir jiems artimų sudėčių orkestrai (variniai instrumentai ir saksofonai, iš viso 8)

Instrumentai ir partijos	Muz., meno m-los		Vidurinės m-los ir gimnazijos		Kultūros centrai				Orkestrų, kuriuose yra instr., skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	1	2	3	4	5	6	7	8			
Saksofonas sopranas	-	-	-	-	1	1	-	-	2	2	1
Saksofonas altas I	3	1	1	1	2	2	1	1	8	12	1,5
Saksofonas altas II	3	2	1	-	1	2	1	-	8	11	1,38
Saksofonas tenoras I	1	1	-	1	1	1	1	1	7	7	1
Saksofonas tenoras II	1	1	-	-	-	1	-	-	3	3	1
Saksofonas baritonas	-	1	-	-	1	1	1	-	4	4	1
Trimitas I	1	1	2	2	2	1	1	1	8	11	1,38
Trimitas II	1	1	3	2	3	2	1	1	8	14	1,75
Mažasis kornetas	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Kornetas I	1	1	2	1	-	-	1	2	6	8	1,33
Kornetas II	1	1	3	-	-	-	1	1	5	7	1,4
Fliugelhornai	-	-	-	-	10	5	-	-	2	15	1
Valtorna I	1	-	-	-	-	-	-	1	2	2	1
Valtorna II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	2	1	2	2	2	-	2	1	7	12	1,71
Altas II	2	-	2	1	2	-	2	-	5	9	1,8
Tenoras I	-	1	2	1	-	-	1	1	5	6	1,2
Tenoras II	-	1	2	1	-	-	-	-	3	4	1,33
Tenoras III	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1
Baritonas (eufoniumas)	4	1	2	1	5	3	1	1	8	18	2,25
Trombonas I	1	-	1	-	1	1	-	1	5	5	1
Trombonas II	1	-	1	-	1	1	-	1	5	5	1
Trombonas III	-	-	1	-	1	1	-	-	3	3	1
Bosas I	1	1	2	2	2	1	1	2	8	12	1,5
Bosas II	3	2	1	-	1	1	1	-	6	9	1,5
Timpanai	1	-	-	-	1	-	-	-	2	2	1
Mažasis būgnelis	1	1	1	1	1	1	1	-	7	7	1
Didysis būgnas	1	1	1	1	1	1	1	-	7	7	1
Lėkštės	1	1	1	1	1	1	-	-	6	6	1
Kiti mušamieji instr.	-	1	-	-	2	1	-	-	3	4	1,33
Iš viso muzikantų	31	21	32	18	43	28	18	15	Muzikantų skaičiaus vidurkis – 25,75		

Varinių pučiamųjų grupės sudarymo dėsningumai labai panašūs kaip ir ankstesnėje, varinių pučiamųjų orkestrų grupėje, tačiau fanfariniuose orkestruose visur matome trimitus, (bent jau atskiriamos trimitų ir kornetų partijos, nekalbant apie tai, kokiais instrumentais iš tikrųjų grojama), šiek tiek daugiau baritonų (atlikėjų skaičiaus vidurkis – **2,25**), dviejuose orkestruose matome timpanus ir po 1 valtorną. Sudėčių nevienodumas ypač ryškiai matomas pažvelgus į sakshornus – viename orkestre (nr. 3) yra pilna grupė, vienas orkestras (nr. 6) jų visiškai neturi (jei eufoniumą laikysime ne sakshornų šeimos baritonu, o atskiros kategorijos instrumentu), kitose sudėtyse jų skaičius įvairus. Taip pat 5-se orkestruose yra trombonai, 3-se jų nėra. Išskirtiniu laikytinas orkestras nr. 5: iš sakshornų matome tik altus (nėra net kornetų), yra 5 eufoniumai ir net 10 fliugelhornų, taip pat šis orkestras vienintelis turi mažąjį kornetą.

Galima teigti, kad varinių pučiamųjų ir fanfarinių orkestrų sudėtys yra pakankamai nevienodos ir nestandartizuotos. Dalies jų instrumentarijų, matyt, nulemia konkrečios vietovės ar mokymo įstaigos galimybės, tuo tarpu kita dalis akivaizdžiai orientuojasi į Vakarų sudėtis ir siekia kuo sėkmingiau pritaikyti jų standartus.

Mišrieji pučiamieji orkestrai, skirtingai nuo varinių pučiamųjų ir ypač fanfarinių orkestrų, Lietuvoje turi senesnes tradicijas. Tai gausiausia ir įvairiausia pučiamųjų orkestrų grupė. Jų transformacija pastaraisiais metais gal kiek sunkokai pastebima, tačiau akivaizdu, kad šio, turtingiausio ir daugiausiai meninių galimybių turinčio pučiamųjų orkestrų sudėties tipo pokyčiai irgi neaplenkė.

Profesinių ir karinių orkestrų narių skaičiaus vidurkis – **35,57**. Šių orkestrų (iš viso nagrinėjama 7), kuriuose groja profesionalai, gaunantis už savo darbą atlyginimus, sudėčių gausą pirmiausiai lemia konkrečioje organizacijoje turimas etatų skaičius, muzikantų sudėtis formuojama ne stichiškai, bet kryptingai ir tikslingai. Todėl šios kategorijos orkestrų sudėtys yra labiausiai standartizuotos ir artimiausios viena kitai lyginant su kitomis kategorijomis. 2 orkestrai savo sudėtyse turi obojus, 3 – fagotus (tiesa, tik po vieną), 5 – mažąją fleitą (tai nebūdinga kitoms kategorijoms). Šie tembrinės raiškos požiūriu itin vertingi instrumentai ypač reikalingi atliekant sudėtingesnius koncertinius kūrinis. Visi orkestrai turi daugiau ar mažiau pilną saksofonų grupę, tačiau, skirtingai nuo daugelio kitų kategorijų orkestrų, kiekvieną saksofonų partiją groja tik vienas atlikėjas. Tai, beje, būdinga ir varinių instrumentų grupėms: orkestrai nr. 1, 2, 5, 6, 7 dubliuoja tik 1–3 varinių partijas (ir tik po 2 muzikantus partijai). Taigi tik I ir II klarnetų, I korneto ir I trimito atlikėjų skaičiaus vidurkio partijai rodiklis yra apie 2. Šis bruožas yra būdingas vakarietiškosios *wind ensemble* (žr. 2.2. poskyrį) sudėtimis, todėl galima teigti (ypač atsimenant, kad profesionalių orkestrų muzikantai yra aukštos kvalifikacijos, o jų repertuare daug sudėtingų koncertinių kūrinų), kad vakarietiškieji sudėties tipai turėjo įtakos šios kategorijos orkestrų formavimui. Tiesa, klarnetų partijos dubliuojamos visuose orkestruose (2–3 atlikėjai). Taip pat visur matome valtornas – 2-se orkestruose yra po 2, 5-se orkestruose – 3 partijos. Visuose orkestruose yra pilna trombonų grupė. Niekas nenaudoja rytietiškosios tradicijos „antraeilų akompanimentinių“ instrumentų – altinių ir II–III tenorinių sakshornų, nors I tenoras yra visuose orkestruose. Timpanus, kurie yra itin reti kitose kategorijose, turi 3 orkestrai. Bendrasis medinių ir varinių santykis – 96 / 126, santykio rodiklis **0,76**. Šis rodiklis yra gana žemas lyginant su vakarietiškosios koncertinėmis sudėtimis – pavyzdžiui, vakarietiškojo *concert band* varinių ir medinių partijų santykio rodiklis maždaug 1,2 (žr. 4 lentelę). Išskirtinis yra orkestras Nr. 4, kuris vienintelis turi mažąjį altinį bei bosinį klarnetus, sopraninį saksofoną ir

yra gausiausias iš visų orkestrų – jo sudėtis artimiausia vakarietiškosioms *concert band* ar *symphonic band* sudėtimis.

8 lentelė

Mišrieji pučiamųjų orkestrai. Miestų profesiniai ir kariniai orkestrai (iš viso 7)

Instrumentai ir partijos	Muzikantų skaičius (profesiniai ork.)		Muzikantų skaičius (kariniai orkestrai)					Orkestrų, kuriuose yra instrumentas, skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	1	2	3	4	5	6	7			
Mažoji fleita	1	1	1	1	1	-	-	5	5	1
Didžioji fleita I	1	1	-	1	1	1	1	6	6	1
Didžioji fleita II	1	-	-	1	1	-	1	4	4	1
Obojus	-	-	-	1	1	-	-	2	2	1
Klarnetas Es	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Klarnetai B I	2	2	2	3	2	2	2	7	15	2,15
Klarnetai B II	2	2	2	3	2	2	1	7	14	2
Klarnetai B III	2	1	2	3	1	1	1	7	11	1,57
Altinis klarnetas	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Bosinis klarnetas	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Fagotas I	-	1	-	1	1	-	-	3	3	1
Fagotas II (kontrafagotas)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saksofonas sopranas	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1
Saksofonas altas I	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Saksofonas altas II	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Saksofonas tenoras I	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Saksofonas tenoras II	1	-	1	1	1	-	1	5	5	1
Saksofonas baritonas	1	1	1	1	1	-	1	6	6	1
Trimitas I	2	2	2	2	1	2	1	7	12	1,71
Trimitas II	1	1	2	2	1	1	1	7	9	1,29
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Kornetas I	2	2	3	2	2	2	2	7	15	2,15
Kornetas II	1	1	2	3	1	1	2	7	11	1,57
Valtorna I	1	1	1	2	1	1	1	7	8	1,14
Valtorna II	1	1	1	2	1	1	1	7	8	1,14
Valtorna III	-	1	1	2	1	1	-	5	6	1,2
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tenoras I	1	1	1	2	1	1	1	7	8	1,14
Tenoras II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tenoras III	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Baritonas (eufoniumas)	2	1	1	2	1	1	1	7	9	1,29
Trombonas I	1	1	2	2	1	2	1	7	9	1,29
Trombonas II	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Trombonas III	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Bosas I	1	1	1	1	1	1	-	6	6	1
Bosas II	1	1	2	2	1	1	2	7	10	1,43
Timpanai	-	1	-	1	1	-	-	3	3	1
Mažasis būgnelis	1	1	1	1	2	1	1	7	8	1,14
Didysis būgnas	1	1	1	1	1	1	1	7	7	1
Lėkštės	1	1	1	1	1	-	1	7	7	1
Kiti mušamieji instrumentai	1	-	-	1	-	1	-	2	2	1
Kiti instrumentai	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iš viso muzikantų	34	32	36	54	35	29	29	Muzikantų skaičiaus vidurkis – 35,57		
Medinių ir varinių instrumentų partijų santykis	14/16	12/16	12/21	23/26	15/15	9/17	11/15	Iš viso 96 (santykio rodiklis 0,76) 126		

Apibendrinant galima teigti, kad profesionaliųjų orkestrų kategorijos orkestrų sudėtys yra artimiausios vadinamajam „naujojo tipo“ orkestrui (žr. 3 lentelę), tačiau taip pat artėja prie vakarietiškojo sudėčių modelio.

Konservatorijų orkestrų narių skaičiaus vidurkis – 32. Tai mažiausia mišriųjų orkestrų kategorijos grupė (4), nes šių institucijų orkestrų apskritai yra labai mažai.

9 lentelė

Mišrieji pučiamųjų orkestrai. Konservatorijų orkestrai (iš viso 4)

Instrumentai ir partijos	Muzikantų skaičius				Orkestrų, kuriuose yra instrumentas, skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	1	2	3	4			
Mažoji fleita	1	-	-	-	1	1	1
Didžioji fleita I	1	1	1	2	4	5	1,25
Didžioji fleita II	1	2	1	2	2	6	3
Obojus	1	2	-	-	2	3	1,5
Klarnetas Es	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetai B I	2	2	1	1	4	6	1,5
Klarnetai B II	2	2	1	1	4	6	1,5
Klarnetai B III	2	3	-	2	3	7	2,33
Altinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-
Bosinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-
Fagotas I	-	1	-	-	1	1	1
Fagotas II (kontrafagotas)	-	-	-	-	-	-	-
Saksofonas sopranas	-	-	-	-	-	-	-
Saksofonas altas I	1	1	1	1	4	4	1
Saksofonas altas II	2	2	1	1	4	6	1,5
Saksofonas tenoras I	1	1	1	1	4	4	1
Saksofonas tenoras II	1	-	-	1	2	2	1
Saksofonas baritonas	1	-	-	1	2	2	1
Trimitas I	1	2	2	2	4	7	1,75
Trimitas II	1	2	2	1	4	6	1,5
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-
Kornetas I	2	1	2	-	3	5	1,67
Kornetas II	2	1	2	-	3	5	1,67
Valtorna I	1	1	1	1	4	4	1
Valtorna II	1	-	1	1	3	3	1
Valtorna III	1	-	-	1	2	2	1
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	-	-	-	-	-	-	-
Altas II	-	-	-	-	-	-	-
Tenoras I	1	-	1	-	2	2	1
Tenoras II	-	-	1	-	1	1	1
Tenoras III	-	-	-	-	-	-	-
Baritonas (eufoniumas)	1	2	-	3	3	6	2
Trombonas I	1	1	1	1	4	4	1
Trombonas II	1	1	2	1	4	5	1,25
Trombonas III	1	1	-	1	3	3	1
Bosas I	1	1	1	1	4	4	1
Bosas II	1	1	-	2	3	4	1,33
Timpanai	1	-	-	1	2	2	1
Mažasis būgnelis	1	1	1	1	4	4	1
Didysis būgnas	1	1	1	1	4	4	1
Lėkštės	1	1	-	1	3	3	1
Kiti mušamieji instrumentai	-	-	-	-	-	-	-
Kiti instrumentai	1	-	-	-	1	1	1
Iš viso muzikantų	37	34	25	32	Muzikantų skaičiaus vidurkis – 32		
Medinių ir varinių instrumentų partijų santykis	<u>16</u> 16	<u>17</u> 14	<u>7</u> 16	<u>13</u> 15	Iš viso <u>53</u> (santykio rodiklis 0,86) 61		

Medinių ir varinių instrumentų santykis – 53 / 61, santykio rodiklis **0,86**, t. y. praktiškai toks pat kaip ir ankstesniosios kategorijos. Apskritai šios dvi kategorijos labai panašios (konservatorijų orkestrai kiek mažiau skaitlingi), todėl išsamiau analizuoti konservatorijų orkestrų sudėčių neverta. Esminis skirtumas yra tas, kad pastarųjų sudėtį lemia ne etatų komplektavimas, o studentų, grojančių vienu ar kitu instrumentu, kontingentas.

Muzikos ir meno mokyklų orkestrų narių skaičiaus vidurkis – **30,77**. Šių orkestrų yra daugiausiai (18), ir panašu, kad šis faktas atspindi bendrąją Lietuvos pučiamųjų orkestrų tendenciją: daugiausia jų kuriasi ir veikia būtent muzikos ir meno mokyklose. Neabejotinas yra ir šių mokyklų ryšys su konservatorijomis, nes jose tęsia mokymąsi dalis muzikos mokyklų auklėtinių. Tačiau muzikos mokyklose besimokančių moksleivių kontingentas instrumentų požiūriu dažnai yra gana netolygus, todėl kategorijos viduje galima matyti didelę sudėčių įvairovę ir tarpusavio skirtumus. Tačiau būtent ši kategorija atspindi instrumentų paplitimo Lietuvoje tendencijas apskritai: kai kurie instrumentai yra itin populiarūs ir dominuoja orkestruose. Ypač gausu fleitų, klarnetų, saksofonų, trimitų (ypač jei skaičiuosime juos kartu su kornetais) – jų atlikėjų skaičiaus vidurkio partijai indeksas yra arti 2, o fleitų jų net viršija. Kita vertus akivaizdus kitų instrumentų nepopuliarumas ir iš čia kylantis jų deficitas – jie retai arba iš viso nesutinkami orkestrų sudėtyse (obojus, fagotas, valtorna). Be to, vyrauja tendencija apsiriboti pagrindiniais šeimos instrumentais, neskiriant dėmesio jų atmainoms (mažoji fleita, mažasis, altinis ir bosinis klarnetai, mažasis kornetas ir kt.). Įdomu, kad muzikos mokyklų orkestruose gana dažnai naudojami tokie neprofesionaliais laikomi instrumentai kaip altiniai sakshornai (matyt, dalis mokinių jais pradeda mokytis grojimo variniais pučiamaisiais), taip pat matome I ir II tenorinių sakshornų partijas – jos yra pusėje orkestrų, o net 4 orkestrai turi III tenorą. Čia, kaip ir varinių pučiamųjų orkestrų grupėje, kai kurių instrumentų (kornetų, altų, trombonų) antrąją partiją groja daugiau muzikantų nei pirmąją. Medinių ir varinių instrumentų skaičiaus santykis 268 / 233, santykio rodiklis **1,15** – tai vienintelė kategorija, kurioje mediniai gausesni už varinius. Čia priežasties vėl pirmiausiai reikėtų ieškoti mokyklų ugdytinių kontingento formavimo ypatumuose – instrumentų populiarumas, vieną ar kitą instrumentą dėstančių pedagogų gausa ar trūkumas ir pan. Tačiau, nežiūrint tokio aplinkybių nulemtu instrumentų santykio, jis yra sveikintinas, nes tai ypač priartina sudėtis prie vakarietiškojo modelio ir sąlygoja subtilesnę bei spalvingesnę orkestrų skambėjimą. Šioje kategorijoje yra vienintelis orkestras, turintis dvi fagotų partijas.

Mišrieji pučiamųjų orkestrai. Muzikos ir meno mokyklų orkestrai (iš viso 18)

Instrumentai ir partijos	Muzikantų skaičius											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Mažoji fleita	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Didžioji fleita I	2	-	2	3	2	3	2	2	-	1	1	-
Didžioji fleita II	3	-	3	2	3	5	3	3	-	1	-	-
Obojus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetas Es	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetai B I	1	2	1	4	2	2	1	2	2	2	1	3
Klarnetai B II	2	2	2	4	2	2	1	2	2	2	1	3
Klarnetai B III	-	1	2	4	2	2	1	-	1	2	1	3
Altinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fagotas I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fagotas II (kontrafagotas)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Saksofonas sopranas	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Saksofonas altas I	2	2	1	3	1	2	2	1	1	2	1	1
Saksofonas altas II	2	2	1	3	3	3	1	2	1	2	1	1
Saksofonas tenoras I	2	1	1	-	1	-	1	-	1	2	-	1
Saksofonas tenoras II	-	1	1	-	1	-	2	-	-	1	-	-
Saksofonas baritonas	1	1	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-
Trimitas I	3	1	1	1	1	3	-	1	2	2	1	1
Trimitas II	2	1	1	1	-	3	-	2	2	2	2	1
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornetas I	2	1	-	1	2	2	1	1	2	2	2	-
Kornetas II	2	1	-	-	1	2	1	1	2	2	2	-
Valtorna I	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Valtorna II	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Valtorna III	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Altas I	4	1	2	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Altas II	4	1	2	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Tenoras I	-	-	1	-	3	2	-	1	1	1	-	-
Tenoras II	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tenoras III	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Baritonas (eufoniumas)	-	1	1	1	1	1	-	-	1	2	-	1
Trombonas I	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1	-	1
Trombonas II	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	1
Trombonas III	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bosas I	-	1	1	1	-	1	1	-	1	1	-	-
Bosas II	1	1	2	-	1	-	-	-	-	1	-	1
Timpanai	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Mažasis būgnelis	1	1	-	1	1	1	-	1	-	1	1	1
Didysis būgnas	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lėkštės	1	1	1	1	1	-	1	-	1	-	1	1
Kiti mušamieji instrumentai	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Kiti instrumentai	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Iš viso muzikantų	37	26	29	35	35	39	22	25	26	36	21	24
Medinių ir varinių instrumentų partijų santykis	<u>15</u> 19	<u>12</u> 11	<u>15</u> 12	<u>24</u> 8	<u>18</u> 13	<u>19</u> 18	<u>16</u> 4	<u>12</u> 11	<u>9</u> 11	<u>15</u> 19	<u>8</u> 9	<u>12</u> 9

Instrumentai ir partijos	Muzikantų skaičius						Orkestrų, kuriuose yra instrumentas, skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	13	14	15	16	17	18			
Mažoji fleita	-	-	-	-	1	-	2	2	1
Didžioji fleita I	-	4	-	2	1	4	14	31	2,21
Didžioji fleita II	-	4	-	2	1	4	12	34	2,83
Obojus	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetas Es	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetai B I	1	1	1	2	1	2	18	31	1,72
Klarnetai B II	1	1	1	2	1	1	18	32	1,78
Klarnetai B III	1	1	2	2	-	2	15	27	1,8
Altinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fagotas I	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Fagotas II (kontrafagotas)	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Saksofonas sopranas	1	3	-	-	1	-	4	6	1,5
Saksofonas altas I	2	3	1	2	3	3	18	33	1,83
Saksofonas altas II	2	2	1	2	3	4	18	36	2
Saksofonas tenoras I	1	2	-	1	2	1	13	17	1,3
Saksofonas tenoras II	-	2	-	-	1	1	8	10	1,25
Saksofonas baritonas	-	1	-	-	1	1	9	9	1
Trimitas I	1	2	1	2	1	1	17	25	1,47
Trimitas II	1	2	3	2	1	1	16	27	1,69
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornetas I	1	2	1	2	3	2	16	27	1,69
Kornetas II	1	2	2	2	3	1	15	25	1,67
Valtorna I	1	-	-	-	-	-	4	4	1
Valtorna II	-	-	-	-	-	-	2	2	1
Valtorna III	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	-	-	-	1	-	1	9	13	1,44
Altas II	-	-	-	-	-	1	8	12	1,5
Tenoras I	1	1	-	1	-	-	9	12	1,33
Tenoras II	1	1	-	2	2	-	8	10	1,25
Tenoras III	1	1	-	1	-	-	4	4	1
Baritonas (eufoniumas)	2	2	-	1	1	1	13	16	1,23
Trombonas I	1	1	1	1	1	1	13	13	1
Trombonas II	1	1	1	1	1	-	9	9	1
Trombonas III	1	1	1	-	1	-	6	6	1
Bosas I	1	1	-	1	1	1	12	12	1
Bosas II	2	1	1	1	-	1	11	13	1,18
Timpanai							1	1	1
Mažasis būgnelis	2	1	1	1	1	1	15	16	1,07
Didysis būgnas	1	1	1	1	1	1	18	18	1
Lėkštės	1	-	-	1	1	-	12	12	1
Kiti mušamieji instrumentai	-	-	-	-	1	-	3	3	1
Kiti instrumentai	-	-	-	-	-	-	1	3	3
Iš viso muzikantų	29	44	19	36	35	36	Muzikantų skaičiaus vidurkis – 30,77		
Medinių ir varinių instrumentų partijų santykis	$\frac{9}{16}$	$\frac{24}{18}$	$\frac{6}{11}$	$\frac{15}{18}$	$\frac{16}{15}$	$\frac{23}{11}$	Iš viso 268 (santykio rodiklis 1,15) 233		

Kultūros centrų orkestrų nedaug – tik 5, tačiau reikia nepamiršti, kad šioje kategorijoje yra nemažai varinių pučiamųjų ir fanfarinių orkestrų. Narių skaičiaus vidurkis – **23,8**. Tai netolygiausia narių skaičiumi (didžiausiame orkestre – 16, mažiausiame orkestre – 36 nariai) ir netolygiausia sudėčių požiūriu kategorija.

11 lentelė

Mišrieji pučiamųjų orkestrai. Kultūros centrų orkestrai (iš viso 5)

Instrumentai ir partijos	Muzikantų skaičius					Orkestrų, kuriuose yra instrumentas, skaičius	Bendras partijos atlikėjų skaičius	Atlikėjų skaičiaus vidurkis partijai
	1	2	3	4	5			
Mažoji fleita	1	-	-	-	-	1	1	1
Didžioji fleita I	1	1	4	1	-	4	7	1,75
Didžioji fleita II	-	-	4	1	-	2	5	2,5
Obojus	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetas Es	-	-	-	-	-	-	-	-
Klarnetai B I	2	1	2	1	2	5	8	1,6
Klarnetai B II	2	1	2	-	-	3	5	1,67
Klarnetai B III	1	-	2	-	-	2	3	1,5
Altinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosinis klarnetas	-	-	-	-	-	-	-	-
Fagotas I	-	-	-	-	-	-	-	-
Fagotas II (kontrafagotas)	-	-	-	-	-	-	-	-
Saksofonas sopranas	-	-	-	-	-	-	-	-
Saksofonas altas I	1	1	2	1	1	5	6	1,2
Saksofonas altas II	2	-	2	1	-	3	5	1,67
Saksofonas tenoras I	1	1	2	1	-	4	5	1,25
Saksofonas tenoras II	1	-	2	-	-	2	3	1,5
Saksofonas baritonas	-	-	-	-	-	-	-	-
Trimitas I	1	1	-	1	2	4	5	1,25
Trimitas II	1	1	-	1	1	4	4	1
Mažasis kornetas	-	-	-	-	-	-	-	-
Kornetas I	2	1	-	1	2	4	6	1,5
Kornetas II	1	1	-	1	1	4	4	1
Valtorna I	-	1	-	-	-	1	1	1
Valtorna II	-	1	-	-	-	1	1	1
Valtorna III	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtorna IV	-	-	-	-	-	-	-	-
Altas I	1	-	-	-	1	2	2	1
Altas II	-	-	-	-	1	1	1	1
Tenoras I	2	-	1	1	1	4	5	1,25
Tenoras II	1	-	-	1	1	3	3	1
Tenoras III	-	-	-	-	-	-	-	-
Baritonas (eufonijumas)	1	1	1	1	1	4	4	1
Trombonas I	1	1	1	1	1	4	4	1
Trombonas II	1	1	-	-	-	2	2	1
Trombonas III	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosas I	1	-	-	1	1	3	3	1
Bosas II	1	1	1	1	2	5	6	1,2
Timpanai	-	-	-	-	-	-	-	-
Mažasis būgnelis	1	1	1	1	1	5	5	1
Didysis būgnas	1	-	1	1	1	4	4	1
Lėkštės	1	-	-	1	1	3	3	1
Kiti mušamieji instrumentai	1	-	1	-	-	2	2	1
Kiti instrumentai	3	-	1	-	-	2	4	2
Iš viso muzikantų	33	16	30	19	21	Muzikantų skaičiaus vidurkis – 23,8		
Medinių ir varinių instrumentų partijų santykis	<u>12</u> 14	<u>5</u> 10	<u>22</u> 4	<u>6</u> 10	<u>3</u> 15	Iš viso <u>48</u> (santykio rodiklis 0,9) 53		

Kultūros centrų orkestrų sudėties pobūdį sąlygoja daugelis faktorių: konkrečioje vietovėje gyvenančių muzikos mėgėjų skaičius, orkestro vadovo kompetencija ir entuziazmas, kultūros centro bei savivaldybės dėmesys orkestrų veiklai, jų finansavimas ir kt. Nereikėtų pamiršti, kad kultūros centrų orkestruose gali groti ir muzikos bei meno mokyklų moksleiviai, todėl vietinis muzikos mokyklų kontingentas taip pat gali daryti įtakos orkestrų sudėtimis.

Apskritai šios kategorijos orkestrams būdingas gana žymus varinių instrumentų dominavimas prieš medinius, ir tik vieno orkestro (nr. 3) neįprastai didelė medinių persvara šį santykį sušvelnina (48 / 53, santykio rodiklis **0,9**). Suprantama, kad kultūros centrų orkestruose nerasime obojų, fagotų, mažųjų, altinių bei bosinių klarnetų, sopraninio ir baritoninio saksofonų, mažojo korneto, beveik nėra ir valtornų. Tačiau įdomu tai, kad tik vienas orkestras turi pilną sakshornų grupę, kituose orkestruose altų ir II-III tenorų vengiama. Panašu, kad ir šios kategorijos orkestrai pamažu atsisako „diskriminuojančios“ praktikos skirstyti orkestro instrumentus į pirmaeilius (melodinius) ir antraeilius (akompanuojančius, kurių partijas paprastai atlieka silpnesni muzikantai).

4.3. Tyrimo apibendrinimas

Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių analizės rezultatai leidžia padaryti išvadas ir apibendrinimus.

Apibendrinant atliktą tyrimą galima teigti, kad šiuo metu Lietuvos pučiamųjų orkestrai yra tarsi pusiaukelėje tarp ankstesniųjų ir naujųjų tradicijų – akivaizdus yra siekimas orkestrų sudėtis priartinti prie vakarietiškojų modelių, nors dar pastebimas ir senesnių standartų laikymasis. Tai ypač būdinga mišriesiems orkestrams. Galima spėti, kad radikalius sudėčių pokyčius stabdo materialinės priežastys – ribotos finansinės galimybės įsigyti naują instrumentariją bei atlikėjų kontingento trūkumas. Orkestrų sudėtys atspindi faktą, kad kai kurie instrumentai yra populiariesni, todėl jais dažniausiai mokoma groti – tai klarnetai, saksofonai, trimitai. Tuo tarpu kiti instrumentai yra deficitiniai – tai obojus, fagotas, valtorna. Dažniausiai apsiribojama pagrindiniais šeimos instrumentais, per mažai dėmesio skiriant jų atmainoms – mažajai fleitai, mažajam, altiniam ir bosiniam klarnetams, sopraniniam saksofonui; mažasis kornetas apskritai labai retas (yra tik viename iš tiriamųjų orkestrų). Radikaliausiais pastarojo laikotarpio žingsniais reikėtų pripažinti varinių pučiamųjų ir fanfarinių orkestrų kūrimą.

5. LIETUVOS PUČIAMŪJŲ ORKESTRŲ BŪKLĖ, POKYČIAI IR ATEITIES PERSPEKTYVOS

5.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Šiame darbe atlikto tyrimo tikslas – remiantis žymių Lietuvos pučiamųjų orkestrų vadovų nuomone nustatyti dabartinę pučiamųjų orkestrų Lietuvoje būklę ir numatyti ateities raidos perspektyvas, akcentuojant jų orientaciją į Vakarų sudėčių, repertuaro ir veiklos pobūdžio kriterijus. Tuo tikslu apklaustiesiems buvo pateiktas atviro tipo klausimynas, prašant pareikšti savo nuomonę kiekvienu klausimu.

Buvo apklausiami žodžiu, elektroniniu, ir įprastuoju paštu, todėl šis tyrimo metodas laikytinas struktūrizuotu interviu. Apklaustųjų kontingentas (apklausta 29 orkestrų vadovai) parinktas neatsitiktinai: jį sudaro žymūs, Lietuvoje žinomi ir turtingą darbo patirtį turintys orkestrų vadovai, aktyviai dirbantys ir esantys pučiamųjų orkestrų veiklos centre. Tai, kad beveik visi apklaustieji yra praktikai, o ne pučiamųjų orkestrų veiklos tyrinėtojai, mokslinių ar kitokio pobūdžio publikacijų autoriai, yra neišvengiama ir rodo, kad pučiamųjų orkestrų veiklos teorinio apibendrinimo šiuo metu Lietuvoje ypač trūksta.

Todėl galima teigti, kad šis apklaustųjų kontingentas, ko gero, yra ne tik tinkamiausias šio magistro darbo tyrimui, bet ir vienintelis galimas – kitų adekvataus lygio specialistų Lietuvoje paprasčiausiai nėra.

5.2. Tyrimo analizė ir rezultatai

Anketą sudarė septyni klausimai.

- 1. Kaip, Jūsų nuomone, Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų praktikai įtakojant, pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų instrumentinės sudėties per pastaruosius 15 metų, lyginant su sovietiniu laikotarpiu? Kaip Jūs šiuos pokyčius vertinate?**
- 2. Kaip per šiuos 15 metų pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų repertuaras (kompozicijų meninė vertė, kompozitorių geografija ir kt.)? Kaip vertinate dabartines repertuaro formavimo tendencijas?**

3. Į kokio pobūdžio repertuarą, Jūsų nuomone, Lietuvos pučiamųjų orkestrai turėtų orientuotis ateityje?
4. Ar pritariate nuomonei, kad pučiamųjų orkestras yra universalus pobūdžio kolektyvas ir turėtų reikštis visose muzikinės veiklos srityse?
5. Kokios pučiamųjų orkestrų veiklos sritys, Jūsų nuomone, turėtų būti svarbiausios pučiamųjų orkestrui?
6. Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvoje vykstančius pučiamųjų orkestrų konkursus?
7. Kaip Jūs įsivaizduojate Lietuvos pučiamųjų orkestrų perspektyvas artimiausiais metais? Kokios priežastys, Jūsų nuomone, turėtų šias perspektyvas sąlygoti?

Klausimynas suskirstytas į šiuos blokus:

- klausimas apie sudėtis (1 klausimas),
- klausimai apie orkestrų repertuarą (2-3 klausimai),
- klausimai apie pučiamųjų orkestrų veiklos pobūdį (4-6 klausimai),
- klausimas apie orkestrų ateities perspektyvas (7).

Toliau pateiksime atsakymų į kiekvieną iš šių klausimų analizės ir apibendrinimo rezultatus.

1. Kaip, Jūsų nuomone, Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų praktikai įtakojant, pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų instrumentinės sudėties per pastaruosius 15 metų, lyginant su sovietiniu laikotarpiu? Kaip Jūs šiuos pokyčius vertinate?

Respondentų nuomonė yra gana vieninga vienu požiūriu: ryškiausias ir labai palankiai visų apklaustųjų vertinamas Vakarų įtakos liudijimas Lietuvoje yra varinių instrumentų ir fanfarinių orkestrų kūrimasis, taip pat anksčiau retai sutinkamų instrumentų (eufoniumų, flugelhornų) plitimas. Tokio pobūdžio orkestrai reikalauja mažiau materialinių sąnaudų nei mišrieji, Vakaruose jiems yra sukurta daug įvairaus lygio repertuaro, todėl šios sudėtys Lietuvoje laikomos labai perspektyviomis.

Kai kurie respondentai gana skeptiškai žiūri į mišriųjų orkestrų pokyčius. Matome gana prieštarigus šio klausimo vertinimus – nors instrumentarijus kokybė ir tuo pačiu skambėjimo charakteristika neabejotinai pagerėjo, tačiau lyginant su varinių instrumentų ir fanfarinių orkestrų susiformavimu šie pokyčiai laikomi mažai pastebimais. Net teigiama, kad nuo 1980 m. mišrieji orkestrai beveik nesikeitė (t. y. respondentas mano, kad jie liko tos pačios sudėties, kaip ir vadinamieji „naujojo tipo“ orkestrai). Kita vertus teigiama, kad net ir esami nedideli orkestrų sudėčių pokyčiai palankiai veikia jų skambėjimo pusiausvyrą, spalvingumą, instrumentų grupių

diferencijavimą ir kitas menines galimybes, leidžia subtiliau interpretuoti muzikos kūrinius. Nors požiūris į mišriųjų orkestrų pokyčius, kaip matome, yra gana prieštaringas, vis dėlto galima teigti, kad dauguma apklaustųjų laiko mišriųjų orkestrų pokyčius akivaizdžiais, tačiau dar pernelyg santūriais ir nepakankamais. Galima teigti, kad respondentų pateiktas Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių vertinimas iš principo patvirtina duomenis, gautus darbo autoriui atlikus sudėčių tyrimą ir analizę (žr. 4 skyrių).

Sudėčių kaitą dažnas respondentas sieja su repertuaro pokyčiais – vakarų autorių kūrinių instrumentuotės specifika reikalavo adekvačių sudėčių. Taigi galime daryti išvadą, kad lietuvių kapelmeisterių palankiai sutiktas užsienietiškas repertuaras skatino tobulinti sudėtis, siekiant visaverčiai atlikti užsienio autorių sukurtus kūrinius. Pažymima, kad galimybė įsigyti geresnės kokybės vakarietišku instrumentų taip pat yra labai palankus faktorius orkestrų tobulėjimui.

Tik vienas respondentas atkreipė dėmesį į svarbų faktą, kad išsiplėtė mušamųjų instrumentų arsenalas. Vakarų sudėtyse mušamųjų instrumentų yra daug, ir jų reikšmė dažnai būna labai svarbi – jie, galima sakyti, tapo trečiaja pučiamųjų orkestro grupe greta medinių ir varinių pučiamųjų. Tai, kad į mušamuosius atkreipė dėmesį tik vienas asmuo, rodo, kad mušamųjų vaidmuo Lietuvoje dar nėra pakankamai įvertintas.

2. Kaip per šiuos 15 metų pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų repertuaras (kompozicijų meninė vertė, kompozitorių geografija ir kt.)? Kaip vertinate dabartines repertuaro formavimo tendencijas?

Teigiama, kad „per pastaruosius 15 metų pučiamųjų orkestrų veikloje pakito būtent repertuaras“. Galima išskirti dominuojančias respondentų nuomones:

- Lietuvos pučiamųjų orkestrų repertuare dominuoja Vakarų autorių kūriniai;
- lietuvių kompozitoriai per mažai kuria pučiamųjų orkestrams, lietuviškasis repertuaras itin negausus;
- ne visi lietuvių kompozitorių kūriniai yra patrauklūs pučiamųjų orkestrams.

Vakarietiškas repertuaras daugumos respondentų vertinamas labai teigiamai. Jų įvairovė, suskirstymas į skirtingus sudėtingumo lygius atveria plačias pasirinkimo galimybes visų kategorijų orkestrams. Be abejo, sekant vakarietiškomis tendencijomis, šiuo metu žymiai daugiau grojama originalaus repertuaro (ne aranžuotųjų). Kita vertus nėra apgalvotos ir kryptingos kūrinių atrankos, jų pasirinkimas gana padrikas, priklausantis nuo konkretaus orkestro ryšių ir kitų galimybių. Taigi atsakomybė už orkestro repertuaro parinkimą, jo meninę kokybę tenka pirmiausiai orkestro vadovui. Yra ir kritinių pastabų, bet greičiau ne vakarietiškojo repertuaro adresu apskritai, o dėl šio repertuaro svetimumo „lietuvio ausiai“. Apgailestaujama

(greičiausiai visiškai pagrįstai), kad mūsų kompozitoriai neseka vakarų autorių praktika ir neplėtoja liaudies dainų kurdami simfonijas ir kitus akademinius kūrinius pučiamųjų orkestrui. Kiti paminėti vakarietiško repertuaro trūkumai – muzikos „technizavimas“, dvasingumo trūkumas. Apskritai, pastebima nuomonė, kad repertuaro pučiamųjų orkestrams klausimas laikomas ypač plačiu, svarbiu ir aktuali.

Iš respondentų atsakymų dažnai sunkoka spręsti, kokio pobūdžio – lengvąją ar akademinę muziką jie laiko tinkama pučiamųjų orkestrui. Todėl itin vertas dėmesio vieno iš respondentų teiginys, kad, atsivėrus Vakarų įtakai, Lietuvos orkestrai įgijo galimybę atlikti daugiau originalios akademinės ir sakralinės muzikos: „Lietuvoje jau „suprantama“, kad pučiamųjų orkestras gali groti ne tik maršus ir polkas ar kitas lengvas, populiarias pjeses“. Šį požiūrį, kuris daugelio žymių muzikantų vakaruose yra labai remiamas, reiktų kiek galima labiau skatinti. Kita vertus vienas iš respondentų teigia, kad kūrinių meninė vertė net sumažėjo – joje padaugėjo šou elementų daugiau dėmesio skiriama choreografijai ir apskritai vizualiam pramoginiam pradui. Greičiausiai apklaustųjų nuomonei turėjo įtakos konkrečios lokalinės ir kultūrinės jų orkestrų funkcionavimo aplinkybės.

3. Į kokio pobūdžio repertuarą, Jūsų nuomone, Lietuvos pučiamųjų orkestrai turėtų orientuotis ateityje?

Šis klausimas labai susijęs su ankstesniu, taigi panašios ir respondentų nuomonės. Dalis jų labiau linksta remti užsienio, kiti – lietuvišką muziką. Bet bendrąją, iš principo visų apklaustųjų palaikomą kryptį repertuaro geografijos požiūriu galima suformuluoti taip: būtina groti geriausius, vertingiausius užsienio kompozitorių kūrinius, kuo daugiau populiarinant lietuviškąjį repertuarą. Taigi viena vertus pučiamųjų orkestrų vadovai nesiekia izoliuotis nuo repertuaro pasaulinių tendencijų, o kita vertus siekia palaikyti ir skleisti tautinio repertuaro kūrinius. Be abejo, siūloma visokeriopai skatinti lietuvių kompozitorius imtis kurti muziką pučiamųjų orkestrui.

Vertinant repertuaro perspektyvas stilistiniu požiūriu nuomonių skirtumai žymiai didesni. Akivaizdu, kad dauguma orkestrų vadovų vadovaujasi tradicine konservatyvia, nuo seno paplitusia nuomone, kad pučiamųjų orkestras yra itin įvairiapusis, universalus kolektyvas ir „turėtų groti klasikinę, bažnytinę, džiazą, populiarią pramoginę bei marš-paradų muziką“. Todėl galima daryti išvadą, kad Vakarų šalims būdingas pučiamųjų orkestrų diferencijavimas pagal atliekamos muzikos pobūdį ir veiklos specifiką (*marching band*, *concert band*, *symphonic band*) pas mus dar nėra populiarus ir pakankamai įvertintas. Vis dėlto pora apklaustųjų pastebėjo, kad repertuarą kiekvienas orkestras turėtų rinktis „priklausomai nuo lygio ir poreikių“, kad

repertuaras „tinka visoks, svarbu, kokios užduotys kolektyvui bus iškeltos“. Tik vienas respondentas vienareikšmiškai nurodė, kad, jo nuomone, orkestrai turėtų „specializuotis ir nuspręsti: groti ar marširuoti. „De file“ programos turėtų rengti specialiai tam sukurti orkestrai su merginų šokių grupėmis, kitais „šou“ elementais, o tie, kurie imasi klasikinės simfoninės muzikos, marširuoti neturėtų“. Ši, deja, vienintelė išsakyta kategoriška nuomonė orkestrų veiklos diferencijavimo klausimu, manytume, yra toliaregiškiausia, be to, laiko ir praktikos išbandyta vakarų šalyse. Todėl belieka tikėtis, kad Lietuvos pučiamųjų orkestrai laikui bėgant „subręs“ ir šiam požiūriui.

Kaip jau galima buvo pastebėti, dauguma respondentų visiškai priimtiniu laiko lengvosios bei džiazos muzikos atlikimą. Šis klausimas taip pat gana sudėtingas ir prieštaringas, ypač atsimenant, kad pučiamųjų orkestras – specifinis kolektyvas, turintis atlikti savitą muziką, o ne mėgdžioti bigbendą ar lengvosios muzikos orkestrą.

Labai mažai apklaustųjų užsiminė apie repertuaro originalumą, tačiau trys iš jų užsiminė apie tai, kad pučiamųjų orkestrai turėtų groti jiems specifiskus, originalius kūrinius. Nors ir negalima vienareikšmiškai teigti, bet greičiausiai Lietuvoje, kaip ir Vakarų šalyse įsigali originaliai sukurtų, o ne aranžuotų kūrinių atlikimo prioritetas. Tai, be abejo, sveikintina tendencija.

4. Ar pritariate nuomonei, kad pučiamųjų orkestras yra universalus pobūdžio kolektyvas ir turėtų reikštis visose muzikinės veiklos srityse?

Respondentai šiuo klausimu gana išsamiai pasisakė, atsakydami į ankstesnįjį, todėl čia atsakymai daugiausiai buvo lakoniški – vienu sakiniu ar net vienu žodžiu („Taip!“, „Pritariu“ ir pan.). Daugumai nuomonių radikaliai prieštarauja tik dviejų apklaustųjų teiginiai: „manau, kad „pop“ muziką turi groti bigbendo sudėties orkestrai, todėl pilnos sudėties pučiamųjų orkestre gali būti dar atskirai grojančios grupės: bigbendas, diksilendas, kvintetas ir kt., arba tokios grupės gali būti ir atskirais kolektyvais“. Taigi čia matome aiškiają tendenciją atskirti pučiamųjų orkestrą nuo kitų, lengvąją muziką atliekančių kolektyvų, kurie turėtų funkcionuoti ne pučiamųjų orkestro tradicine prasme rėmuose. Kita panaši nuomonė: „esu įsitikinęs, kad orkestras negali reikštis visose muzikinės veiklos srityse vienodai gerai“. Tačiau šios dvi nuomonės, kaip matome, „paskęsta“ kitokį požiūrį remiančių nuomonių gausoje. Todėl šiuo klausimu galima padaryti išvadą, analogišką išvadai apie repertuaro perspektyvų stilistiniu požiūriu vertinimą.

5. Kokios pučiamųjų orkestrų veiklos sritys, Jūsų nuomone, turėtų būti svarbiausios pučiamųjų orkestrui?

Galima teigti, kad atsakymai į šį klausimą apibendrina atsakymus į ankstesnius klausimus. Trys respondentai rimtai įvertina pučiamųjų orkestrų specifiką ir veiklos orientaciją: „Tai, kad pučiamųjų orkestras gali žygiuoti, „aptarnauti“ ceremonijas, groti koncertinę muziką – nereiškia, kad viską jis ir privalo daryti. Daug svarbiau kokybė, nors ir vienoje iš veiklos sričių“; „orkestrai yra tiesiog verčiami būti universaliais, o, kaip sako lietuvių liaudies patarlė, „devyni amatai, o dešimtas badas“. Trečiasis respondentas išskiria keturias orkestrų kategorijas (mėgėjų ir muzikos mokyklų, konservatorių, Muzikos akademijos ir profesionaliųjų kolektyvų), kurios, jo nuomone, turėtų užsiimti skirtingo pobūdžio veikla. Tačiau kitų respondentų atsakymuose, kalbant apie orkestrus apskritai (neužsimenant apie kokią nors specializaciją) dominuoja tokios veiklos sritys: marš-paradai; šou programos aikštėse ir gatvėse; festivaliai; šventiniai renginiai; grojimai vaikščiojant; šiltu metų laiku – masinės šventės ir paradai ore, žiemą – koncertai uždaroje patalpoje; šventės, vykstančios parkuose, skveruose, aikštėse; prezentacijos; sporto renginiai ir pan. Taigi respondentų nuomonių analizė dar kartą patvirtina, kad pučiamųjų orkestras pas mus vertinamas dar gana konservatyviai, o būtinybė orkestrams specializuotis bei koncertinės veiklos svarba nėra deramai įvertintos.

6. Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvoje vykstančius pučiamųjų orkestrų konkursus?

Komentuodami šį klausimą, respondentai daugiausia lietuvių orkestrų čempionatą, kasmet rengiamą Panevėžyje. Tai suprantama, nes šis konkursas yra didžiausias tokio pobūdžio renginys Lietuvoje. Kiti konkursai – mažesnio masto, lokaliniai, nors irgi pakankamai svarbūs kaip orkestrų meninės raidos etapai. Nuomonės apie konkursus labai prieštaringos: nuo vienareikšmiškai blogos iki labai geros. Svarbiausi nurodyti trūkumai yra šie:

- skirtingų tipų orkestrai (varinių pučiamųjų, fanfariniai, mišrieji) konkuruoja tarpusavyje vienoje kategorijoje;
- konkursams trūksta tradicijų;
- konkursų organizavimas stokoja skaidrumo;
- per maža valstybinių institucijų parama;
- nepakankamai aukštas meninis ir organizacinis lygis (ypač lyginant su Vakaruose vykstančiais konkursais);
- per sunkūs privalomieji kūriniai;
- nepakankamai tiksliai suformuluoti nuostatai ir jų ne visada griežtai laikomasi;
- nepakankamai tikslūs orkestro kategorijos nustatymo kriterijai;
- mėgėjų orkestruose groja „samdyti“ profesionalūs muzikantai.

Vis dėlto didesnę respondentų dalis konkursus vertina teigiamai. Svarbiausias vykstančių konkursų privalumas – konkursai išjudino merdinčią pučiamųjų orkestrų veiklą Lietuvoje iš sąstingio, tradicijos atgimė ir plėtojasi. Siūloma Panevėžio čempionatą padaryti tarptautiniu, o Lietuvos orkestrams vykti į konkursus užsienyje. Todėl galima daryti išvadą, kad, nors apklaustieji konkursų veikloje ir mato daug tobulintinų dalykų, iš principo laiko juos reikšmingais ir perspektyviais.

7. Kaip Jūs įsivaizduojate Lietuvos pučiamųjų orkestrų perspektyvas artimiausiais metais? Kokios priežastys, Jūsų nuomone, turėtų šias perspektyvas sąlygoti?

Respondentai mato daug pučiamųjų orkestrų egzistavimo sąlygų, nuo kurių priklausys jų ateitis. Svarbiausios iš jų yra šios:

- valstybinių institucijų paramos didinimas;
- geros kokybės instrumentų įsigijimo galimybės;
- įvairaus repertuaro įsigijimo galimybės;
- muzikos mokyklų funkcionavimo gerinimas;
- atlygimų orkestrų vadovams pakėlimas;
- galimybė orkestrams išvykti koncertuoti ir dalyvauti konkursuose užsienio šalyse;
- kursų ir seminarų orkestrų vadovams organizavimas;
- vadovų kvalifikacijos, suteikiant tinkamą išsilavinimą, gerinimas;
- muzikantų, o kartu ir orkestrų skaičiaus Lietuvoje didėjimas – masiškumas, kiekybė sąlygoja ir kokybinį orkestrų augimą;
- klausytojų, publikos ugdymas, „gyvos“ muzikos poreikio didėjimas;
- pučiamųjų orkestrų prestižo kėlimas.

Pastebėta, kad pučiamųjų orkestrų veiklai neigiamą įtaką padarė Lietuvos švietimo reformavimas, sumažinęs konservatorių ir muzikos mokyklų skaičių ir sumenkinęs jų reikšmę. Tuo tarpu šios institucijos yra vienos iš svarbiausių pučiamųjų orkestrų gyvavimo vietų. Atsižvelgiant į 4 skyriaus tyrimo rezultatus, šiai nuomonei galima pritarti – muzikos mokyklų orkestrų skaičius kiekybiniu požiūriu akivaizdžiai dominuoja. Taip pat pažymima, kad būtina keisti valdininkų požiūrį į kultūrą ir meną apskritai – jų abejingumas šioms sritims yra ir vienas didžiausių pučiamųjų orkestrų vystymosi stabdžių.

Taigi pučiamųjų orkestrų ateities raidos problemas galima suskirstyti į tris svarbiausias sritis:

- materialinės sąlygos;
- vadovų kvalifikacija;
- meninis lygis ir kolektyvo prestižas.

5.3. Tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant pučiamųjų orkestrų specialistų apklausos rezultatus mus dominančiais (orkestrų sudėties, repertuaro ir veiklos sričių) aspektais galima teigti, kad:

- orkestrų sudėčių pokyčiai pastaraisiais metais yra pakankamai reikšmingi ir progresyvūs, orkestrai palaipsniui perima Vakarų šalių sudėčių formavimo kriterijus; repertuaro geografinis ir nacionalinis aspektas vertinamas pakankamai vieningai: siūloma efektyviai panaudoti turtingą Vakarų šalių repertuarą ir skatinti tautinio repertuaro kūrimą;
- orkestrų veiklos sritys ir nuo jų priklausanti repertuaro stilistika vertinama nevienodai, dominuoja konservatyvus universalus kolektyvo modelis, o Vakarų šalims būdingos orkestrų diferencijavimo galimybės vertinamos nepakankamai;
- nevienareikšmiškai, bet visumoje teigiamai vertinami pučiamųjų orkestrų konkursai ir čempionatai;
- orkestrų perspektyvos – labai problemiškos, jų ateitį turėtų lemti pirmiausia materialinės sąlygos, taip pat vadovų kvalifikacija bei kolektyvų meninio lygio ir prestižo kėlimas.

IŠVADOS

1. Pučiamųjų orkestrų tradicijos yra labai senos. Iki XVIII a. pabaigos pučiamųjų orkestrai atliko daugiausia karinę ir civilinę pramoginę muziką. Pučiamųjų orkestrų sudėtys buvo labai nevienodos, ir nors kai kuriose šalyse bandyta jas unifikuoti, tačiau vis dėlto jos liko labai skirtingos. Kita vertus XVIII a., lyginant su ankstesniais laikotarpiais, pučiamųjų orkestrų repertuaras pasipildė įdomesnėmis ir aukštesnio meninio lygio akademinėmis kompozicijomis. Itin reikšmingas pučiamųjų orkestrų raidai buvo Didžiosios prancūzų revoliucijos laikotarpis – jis laikytinas europinės tradicijos didžiojo pučiamųjų instrumentų orkestro gimimo epocha. Prancūzų revoliucijos tradicijos buvo itin stiprios, jų įtaka akivaizdi XIX a. orkestrams, kurie savo ruožtu įtakojo ir vėlesnio laikotarpio orkestrų formavimo ypatumus. XIX amžius – tai didžiojo mišriojo karinio pučiamųjų orkestro raidos ir klestėjimo laikotarpis. Tuo metu varinių instrumentų grupė tapo chromatiška, reikšmingą vietą orkestrų instrumentarijuje užėmė sakshornų šeimos instrumentai. Greta utilitarinės, taikomosios funkcijos pučiamųjų orkestrai vis dažniau ėmė reikštis koncertinėje veikloje. Nors didesnę repertuaro dalį vis dar sudarė ceremonialo kūriniai bei operinių bei simfoninių kūrinių aranžuotės, tačiau tuo metu buvo sukurta ir keletas originalių akademinės muzikos kūrinių.

2. Geografiniu - kultūriniu požiūriu galima išskirti dvi dideles pučiamųjų orkestrų raidos šakas – rytų tradicijos (labiausiai susijusios su Rusijos, vėliau – SSRS įtakos sfera) ir vakarų tradicijos, paplitusios visoje vakarietiškosios europinės kultūrinės įtakos zonoje. Išnagrinėjus pučiamųjų orkestrų sudėtis matome, kad rytų ir vakarų tradicijos orkestrai skiriasi. Vakarietiškosios tradicijos kolektyvai yra žymiai įvairesni, jų sudėčių komplektavimas racionalesnis ir progresyvesnis nei rytietiškosios tradicijos orkestrų. Tradicijų skirtumai atsispindi skirstomi ne tik orkestrų sudėtyse, bet ir sąlygoja jų atliekamas funkcijas bei repertuarą. Buvusioje SSRS vienas ir tas pats orkestras atlikdavo ceremonialo, pramoginius kūrinius, kartais grodavo ir koncertinius kūrinius scenoje. Vakarietiškoje tradicijoje pastebima orkestrų specializacija – žygio orkestrai nepretenduoja į koncertinio orkestro kriterijus, o koncertinis orientuojasi į aukštos meninės vertės kūrinių atlikimą koncertinėje scenoje. XX amžius Vakarų šalyse buvo pučiamųjų orkestro klasikinio akademinio repertuaro susiformavimo amžius. Maždaug per šimtmetį pučiamųjų orkestrai pasiekė tokių rezultatų, kokių kiti Europos muzikiniai kolektyvai siekė keletą amžių. Nuo pirmųjų negausių bandymų amžiaus pradžioje pučiamųjų orkestrų repertuaras išaugo į gausų įvairaus pobūdžio kūrinių lobyną ir įžengė į XXI amžių kaip pilnavertė muzikinės klasikos dalis. Panašiai galima apibūdinti ir pučiamųjų orkestrų

veiklos pokyčius. Nuo antraeilio, daugiausiai utilitarinę (ceremonialo, pramoginę) muziką atliekančio kolektyvo pučiamųjų orkestrai evoliucionavo link aukštos kokybės koncertinės sudėties.

3. Pučiamųjų orkestrai Lietuvoje veikia kultūros centruose, bendrojo lavinimo mokyklose, muzikos bei meno mokyklose, taip pat yra ir profesionalių kolektyvų. Iš nagrinėtųjų Lietuvos orkestrų (iš viso 50) dauguma, net 18, veikia muzikos bei meno mokyklose. Radikaliausiais pastarojo laikotarpio reiškiniais reikėtų pripažinti varinių pučiamųjų orkestrų (orkestrų narių skaičiaus vidurkis – 23,6) ir fanfarinių orkestrų (narių skaičiaus vidurkis – 25,75) kūrimą. Tiesa, šių orkestrų sudėtys yra gana nevienodos ir nestandartizuotos. Dalies jų instrumentarijų greičiausiai nulemia konkrečios vietovės ar mokymo įstaigos galimybės, tuo tarpu kita dalis akivaizdžiai orientuojasi į Vakarų sudėtis ir siekia kuo sėkmingiau pritaikyti jų standartus. Į orkestrus įtraukiami nauji, anksčiau beveik nesutinkami Lietuvoje instrumentai. Mišriųjų orkestrų sudėčių pobūdį ir muzikantų skaičių didele dalimi lemia institucijos, kurioms jos priklauso. Profesionalių orkestrų narių skaičiaus vidurkis – 35,57, konservatorijų – 32, muzikos ir meno mokyklų – 30,78, kultūros centrų – 25 (bendrojo lavinimo mokyklų ir gimnazijų mišriųjų orkestrų tarp tirtųjų nėra). Vienas svarbiausių orkestro meninių galimybių turtingumo požymių – medinių ir varinių instrumentų santykio rodiklis didžiausias yra muzikos mokyklų kategorijoje – 1,16. Išnagrinėjus Lietuvos pučiamųjų orkestrų sudėčių tyrimo rezultatus galima teigti, kad šiuo metu Lietuvos pučiamųjų orkestrai yra tarsi pusiaukelėje tarp ankstesniųjų ir naujųjų tradicijų – akivaizdus yra siekimas orkestrų sudėtis priartinti prie vakarietiškujų modelių, nors dar pastebimas ir senesnių standartų laikymasis. Tai ypač būdinga mišriesiems orkestrams.

Apibendrinus pučiamųjų orkestrų specialistų apklausos rezultatus orkestrų sudėties, repertuaro ir veiklos sričių aspektais galima daryti šias išvadas:

- orkestrų sudėčių pokyčiai pastaraisiais metais yra pakankamai reikšmingi ir progresyvūs, orkestrai palaipsniui perima Vakarų šalių sudėčių formavimo kriterijus;
- repertuaro geografinis ir nacionalinis aspektas vertinamas pakankamai vieningai: siūloma efektyviai panaudoti turtingą Vakarų šalių repertuarą ir skatinti tautinio repertuaro kūrimą;

- orkestrų veiklos sritys ir nuo jų priklausanti repertuaro stilistika vertinama nevienodai, dominuoja konservatyvus universalus kolektyvo modelis, o Vakarų šalims būdingos orkestrų diferencijavimo galimybės vertinamos nepakankamai;
- nevienareikšmiškai, bet visumoje teigiamai vertinami pučiamųjų orkestrų konkursai ir čempionatai;
- pučiamųjų orkestrų perspektyvos labai problemiškos, orkestrų ateitis pirmiausia priklausys nuo materialinių sąlygų, taip pat vadovų kvalifikacijos bei kolektyvų meninio lygio ir prestižo kėlimo.

LITERATŪRA

1. Ambrose R. J. (2003). Recent Developments in Band Repertoire. With Recommended Literature for All Grade Levels. Reprinted with permission, *Georgia Music News*, Vol. 63, Number 3, Spring, 2003, P. 49-52. [žiūrėta 2005-08-20]. Prieiga per internetą <<http://www.bandquest.org/teachers/georgianews.shtml>
2. Barkauskas S. (2002). Nauja „Trimito“ programa // 7 meno dienos, 2002-11-08, Nr. 542. [žiūrėta 2005-12-11]. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/7md/?leid_id=542&kas=straipsnis&st_id=532
3. Batavičius A. (1995). Tauragės apskrities dūdų orkestrai. Kaunas, Aušra.
4. Battisti F. (1995). The Twentieth Century American Wind Band/Ensemble. History, Development and Literature. Florida, Meredith Music Publications.
5. Berz W. (1997). What's in a Name? *Tempo*, 52 no. 1 (November): 28-29. Reprinted with permission from *Tempo*, the official magazine of the New Jersey Music Educators Association. [žiūrėta 2002-09-01]. Prieiga per internetą: <<http://musicweb.rutgers.edu/windband/Tempo521.htm>
6. Bly L. (1994). Wind Bands in Continental Europe / The Wind Ensemble and its Repertoire. Essays on the Fortieth Anniversary of the Eastman Wind Ensemble, ed. by Frank J. Cipolla and Donald Hunsberger. University of Rochester Press. P. 193-199.
7. Brazauskas E. (1985). Pučiamųjų orkestro organizavimas. Kaunas, Šviesa.
8. Brazauskas E. (1991). Pučiamųjų orkestro muzikanto pradžiamokslis. Kaunas, Šviesa.
9. Curry M, Cocks R. (1996). Bands of the Nineteenth Century. [žiūrėta 2006-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.worldmilitarybands.com/nineteen.html>
10. Dahle J. M. (2003). Wind Music in Norway. [žiūrėta 2003-04-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.wasbe.org/en/resources/norway1.html>
11. Gurskaitė V. (2004). Pasauliui mes įdomūs tiek, kiek esame saviti. Pokalbis su kompozitoriumi T. Makačinu // *Muzikos barai*, 2004 liepa-rugpjūtis, Nr. 7-8 (318-319).
12. Hunsberger D. (1994). The Wind Ensemble Concept / The Wind Ensemble and its Repertoire. Essays on the Fortieth Anniversary of the Eastman Wind Ensemble, ed. by Frank J. Cipolla and Donald Hunsberger. University of Rochester Press. P. 6-56.

13. Jansson L.A. (2001). The Wind Band in the History of Swedish Music. [žiūrėta 2003-04-03].
Prieiga per internetą:
<<http://www.mic.stim.se/Avd/Mic/Prod/micnews/nsf/pubdocuris/03F710FCC5205273C1256B0B002F7635>
14. Kopstein J. (2005). The Evolution of Military Band. [žiūrėta 2005-11-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.worldmilitarybands.com/evolution.html>
15. Kunčienė S. (2002). Koncertuoja „Trinitas“ // Literatūra ir menas, 2002-11-22, Nr. 2926. [žiūrėta 2006-09-09]. Prieiga per internetą:
<http://ct.svs.lt/lmenas/?leid_id=2926&kas=straipsnis&st_id=1111
16. Laitinen K. Wind Band Music in Finland. [žiūrėta 2005-01-13]. Prieiga per internetą:
<<http://www.wasbe.com/en/resources/finland1.html>
17. Lubaroff S. (2005). Paul Hindemith's Op. 41. Konzertmusik für Bläserorchester. Journal of Band Research, Volume 40 / Number 2. Spring 2005.
18. Mitchell J. (1994). J. A. C. Somerville and the British Band in the Era of Holst and Vaughan Williams / The Wind Ensemble and its Repertoire. Essays on the Fortieth Anniversary of the Eastman Wind Ensemble, ed. by Frank J. Cipolla and Donald Hunsberger. University of Rochester Press. P. 111-120.
19. Taylor A.R. (1979). Brass bands. London, Granada Publishing.
20. The Wind Band (2003). [žiūrėta 2005-04-04]. Prieiga per internetą:
<<http://www.worldmilitarybands.com/example1.htm>
21. Urniežius R. (1988). Pučiamųjų orkestro instrumentai. Vilnius, Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo mokslo ministerijos Leidybinė redakcinė taryba.
22. Urniežius R. (1992). Apie pučiamųjų instrumentų orkestrų sudėtis. Klaipėda, Klaipėdos konservatorija.
23. Urniežius R. (2004). Pučiamųjų instrumentų orkestrai Vakarų šalyse: sudėčių ir jų terminijos ypatumai. Tiltai. Priedas: mokslo darbai, Nr. 21 Muzikologiniai diskursai: nuo choralo iki dodekatonikos. Klaipėdos universiteto leidykla. P. 130-136.
24. Urniežius R. (2005^a). Pučiamųjų orkestrai Vakarų šalyse: sublimavimo procesas ir tendencijos. Kūrybos erdvės, Nr. 2, Šiaulių universiteto leidykla. P 58-71.
25. Urniežius R. (2005^b). Vešinti pučiamųjų tradicija. Lietuvos pučiamųjų orkestrų čempionatas Panevėžyje // 7 meno dienos, Nr. 16 (658), 2005 m. balandžio 22 d.
26. Valantinienė E. (1998). Europos ir Lietuvos muzikinių kultūros paralelės. Vilnius, Leidybos centras.
27. Žilius V. (1956). Pučiamųjų orkestro instrumentai. Vilnius, Lietuvos respublikinės profesinių sąjungų tarybos leidykla.

28. Зограбян Н. (2002). Европейская модель ростовского оркестра. [žiūrēta 2003-10-10].
Prieiga per internetą: <<http://www.7c.ru/culture/710.html>
29. Инструментовка для духового оркестра. (1978). Москва, Музыка.
30. Левин С. (1983). Духовые инструменты в истории музыкальной культуры. Ленинград,
Музыка.
31. Свечков, Д. (1977). Духовой оркестр. Москва, Музыка.
32. Усов Ю. (1980). История зарубежного исполнительства на духовых инструментах.
Москва, Музыка.

1. priedas. Apklausa apie pučiamųjų orkestrų sudėtis

Gerbiamas Maestro!

Ačiū, kad sutikote dalyvauti Šiaulių universiteto magistranto atliekamame tyrime.

Labai prašytume pateikti duomenis apie Jūsų vadovaujamo orkestro sudėtį. Jūsų atsakymai bus labai vertingi tiriamajam darbui, kuriuo siekiama išnagrinėti pučiamųjų orkestrų Lietuvoje pastarųjų metų raidos tendencijas ir nubrėžti jų ateities perspektyvas.

Pučiamųjų orkestro pavadinimas.....

Orkestro vadovas.....

Instrumentai ir partijos	Atlikėjų skaičius
Mažoji fleita	
Didžioji fleita I	
Didžioji fleita II	
Obojus	
Klarnetai B I	
Klarnetai B II	
Klarnetai B III	
Fagotas I	
Fagotas II (kontrafagotas)	
Saksofonas sopranas	
Saksofonas altas I	
Saksofonas altas II	
Saksofonas tenoras I	
Saksofonas tenoras II	
Saksofonas baritonas	
Trimitas I	
Trimitas II	
Kornetas I	
Kornetas II	
Valtorna I	
Valtorna II	
Valtorna III	
Valtorna IV	
Altas I	
Altas II	
Tenoras I	
Tenoras II	
Tenoras III	
Baritonas (eufoniumas)	
Trombonas I	
Trombonas II	
Trombonas III	
Bosas I	
Bosas II	
Timpanai	
Mažasis būgnelis	
Didysis būgnas	
Lėkštės	
Kiti mušamieji instrumentai (įrašyti)	
Kiti instrumentai (įrašyti)	

***Dėkojame už nuoširdžius atsakymus
ir linkime kūrybinės sėkmės!***

Gerbiamas Maestro!

Ačiū, kad sutikote dalyvauti Šiaulių universiteto magistranto atliekamame tyrime.

Labai prašytume atsakyti į čia pateikiamus klausimus. Jūsų atsakymai bus labai vertingi tiriamajam darbui, kuriuo siekiama išnagrinėti pučiamųjų orkestrų Lietuvoje pastarųjų metų raidos tendencijas ir nubrėžti jų ateities perspektyvas. Prašytume savo nuomonę išdėstyti kuo išsamiau.

Jei kiltų klausimų, prašome kreiptis telefonu ar elektroniniu paštu.

*Nuoširdžiai,
Virginijus Bartušis
ŠU Menų fakulteto Muzikos pedagogikos
II kurso magistrantas*

*Tel. nr. +37065266821
El. pašto adresas: virgisbar@tvk.lt*

1. Kaip, Jūsų nuomone, Vakarų šalių pučiamųjų orkestrų praktikai įtakojant, pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų instrumentinės sudėties per pastaruosius 15 metų, lyginant su sovietiniu laikotarpiu? Kaip Jūs šiuos pokyčius vertinate?
2. Kaip per šiuos 15 metų pakito Lietuvos pučiamųjų orkestrų repertuaras (kompozicijų meninė vertė, kompozitorių geografija ir kt.)? Kaip vertinate dabartines repertuaro formavimo tendencijas?

3. Į kokio pobūdžio repertuarą, Jūsų nuomone, Lietuvos pučiamųjų orkestrai turėtų orientuotis ateityje?

4. Ar pritariate nuomonei, kad pučiamųjų orkestras yra universalus pobūdžio kolektyvas ir turėtų reikštis visose muzikinės veiklos srityse?

5. Kokios pučiamųjų orkestrų veiklos sritys, Jūsų nuomone, turėtų būti svarbiausios pučiamųjų orkestrui?

6. Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvoje vykstančius pučiamųjų orkestrų konkursus?

7. Kaip Jūs įsivaizduojate Lietuvos pučiamųjų orkestrų perspektyvas artimiausiais metais? Kokios priežastys, Jūsų nuomone, turėtų šias perspektyvas sąlygoti?

*Dėkojame už nuoširdžius atsakymus
ir linkime kūrybinės sėkmės!*